KONINKLIJK

LGOG

KRING TER HORST

INFO september 2026 № 75

KOGU
Interieurmaatwerk

Uw wens op maat
is ons product !

Koos Gubbels
De Cocq van Haeftenstraat 7
5864BA Meerlo

T 06-30390300
E info@kogu.nl

www.kogu.nl

HERMKENS
GLAS- & SCHILDERWERKEN

september 2026 № 75

INFO
LGOG
KRING TER HORST

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap kring Ter Horst
Opgericht 1 januari 1974

KONINKLIJK
LGOG

1989 no 0; 1990 no 1 en 2; 1991 no 3 en 4; 1992 no 5 en 6; 1993 no 7 en 8; 1994 no 9 en 10; 1995 no 11, 12 en 13; 1996 no 14 en 15; 1997 no 16 en 17; 1998 no 18 en 19; 1999 no 20 en 21; 2000 no 22 en 23; 2001 no 24 en 25; 2002 no 26 en 27; 2003 no 28 en 29; 2004 no 30 en 31; 2005 no 32 en 33; 2006 no 34 en 35; 2007 no 36 en 37; 2008 no 38 en 39; 2009 40 en 41; 2010 no 42 en 43; 2011 no 44 en 45; 2012 no 46 en 47; 2013 48 en 49; 2014 no 50 en 51; 2015 no 52 en no 53; 2016 no 54 en 55; 2017 no 56 en 57; 2018 no 58 en 59; 2019 no 60 en no 61; 2020 no 62 en no 63; 2021 no 64 en no 65; 2022 no 66 en no 67; 2023 no 68 en no 69. 2024 no 70 en no 71. 2025 no 72 en no 73, 2026 no 74 en no. 75.

37 jaar Info LGOG kring Ter Horst

INFO LGOG KRING TER HORST
Vijfendertigtigste jaargang, nummer 75, september 2026
Een uitgave van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap kring Ter Horst.
INFO LGOG verschijnt tweemaal per jaar. De oplage is 175 exemplaren.

REDACTIE INFO LGOG
Bert Clevis LGOG kring Ter Horst.
Redactieadres: bert.clevis@kpnmail.nl

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Van de redactie	6
Samenstelling Bestuur LGOG kring Ter Horst	7
Activiteitenoverzicht najaar 2026 - LGOG Kring Ter Horst	9
Verslag 52e Jaarvergadering LGOG Kring Ter Horst op 11 maart 2026	10
Drie generaties boswachter Christiaens	16
Een epergne uit 1860	19
Deus Ludens	23
St. Werkgroep Oud America Opgericht in 1979	25
Voortgang AEZEL.eu project	28
Klein berichtje in de krant – groot leed	32
Besmettelijke ziekten in Horst, 1800-1940	35
Bijdrage dodenherdenking Horst 2026	44
Veroordelingen tot de galg in Grubbenvorst en Lottum.	48

VOORWOORD

Beste leden,
Voor u ligt een nieuwe uitgave van onze *INFO*. Ook deze keer hebben wij een gevarieerd programma van activiteiten en nieuws uit onze kring voor u samengesteld. We hopen dat deze uitgave u niet alleen informeert, maar u ook enthousiast maakt om betrokken te blijven bij onze vereniging.

Een historische vereniging kan alleen blijven bloeien wanneer kennis, ideeën en enthousiasme met elkaar worden gedeeld. Daarom doen we graag een beroep op u. Heeft u ideeën voor een lezing, excursie of andere activiteit? Kent u een interessant onderwerp of een spreker die we eens zouden kunnen uitnodigen? Of wilt u zelf een bijdrage leveren aan een volgende *INFO*, bijvoorbeeld met een artikel, een historische vondst of een bijzonder verhaal? Laat het ons vooral weten. Alle ideeën zijn welkom.

Tegelijkertijd kijken we ook naar de toekomst van onze vereniging. We vinden het belangrijk dat ook jongere generaties belangstelling krijgen voor de geschiedenis en het erfgoed van Horst en omgeving en de weg naar onze vereniging weten te vinden. Dat blijkt in de praktijk niet altijd eenvoudig. We hebben daarin nog niet de stappen kunnen zetten die we graag zouden willen, maar we blijven zoeken naar mogelijkheden. Nieuwe ideeën en initiatieven zijn daarbij van harte welkom.

Ook onze bijdrage aan de Open Monumentendag willen we graag een nieuwe impuls geven. Vanuit de gemeente merken we een positieve en welwillende houding ten aanzien van onze ideeën. Dat geeft vertrouwen om hierover verder in gesprek te gaan en samen te bekijken wat mogelijk is. Daarbij zoeken we graag de samenwerking met de gemeente, organisaties die zich inzetten voor het erfgoed van Horst aan de Maas en de andere heemkundeverenigingen binnen onze gemeente. Ook hierbij zijn goede ideeën en helpende handen van harte welkom.
Een actieve en toekomstbestendige historische vereniging ontstaat niet vanzelf. Daarvoor zijn betrokken leden, vrijwilligers en nieuwe initiatieven nodig. Gelukkig is er binnen onze kring veel kennis, belangstelling en enthousiasme

aanwezig. Daar mogen we trots op zijn en daarop willen we verder bouwen, ook als dat soms wat minder snel gaat dan we zouden willen.

Geschiedenis leeft dankzij de inzet van velen. Samen kunnen we ervoor zorgen dat onze vereniging een levendige ontmoetingsplaats blijft voor iedereen die belangstelling heeft voor het verleden van Horst en omgeving. Uw ideeën, kennis en betrokkenheid zijn daarbij van grote waarde. Namens het bestuur wens ik u veel leesplezier. Ik hoop u binnenkort te ontmoeten bij een van onze activiteiten.

Henk Janssen,
Voorzitter LGOG Kring Ter Horst

VAN DE REDACTIE

Laat ik deze INFO beginnen met een felicitatie. Het is immers de 75e editie van dit blad. Mijn oproep om voor deze editie artikelen aan te leveren is een waar succes geworden. Mijn mailbox werd overspoeld met verzoeken van auteurs om een artikel te mogen plaatsen. Het was passen en meten om de artikelen die vlak voor de deadline binnen kwamen nog op te kunnen nemen. Dit heeft geresulteerd in een dikkere uitgave dan u van ons gewend bent.
Het aantal onderwerpen en de variatie in onderwerpen is groot.
Ik wil de auteurs die dit hebben mogelijk gemaakt bedanken. Het zijn:
Jac Christiaens, Jörgen Dinnissen, Marcel van de Munckhof, Hay Mulders, Jan van de Meerendonk (2x) , Birgitte Beeren-Verstegen, Henk Nellen, Huub Hendrix, Ineke Eickmans, *Ger Hermans.*
Bewust heb ik de auteurs in benoemd. Dit had ik ook graag gedaan voor alle 74 eerdere edities. Zonder de inbreng van al die auteurs of zoals ze eerder werden genoemd scribenten was het nooit gelukt om gedurende 37 jaar de INFO uit te kunnen brengen.
Naast de scribenten wil ik niet voorbij gaan aan de diverse hoofdredacteuren die gedurende die 37 jaar eindverantwoordelijkheid hebben gedragen voor inhoud, opmaak en drukprocedé van de INFO, te weten: *Wim Moorman, Jos Jenniskens, Yvonne Hermans-Cuppen, Gerd Verheijen, en Jan Duijf.*
Mooie dingen ontstaan niet vanzelf. De voortdurende inzet van veel vrijwilligers is en blijft nodig. Besef dat als u deze INFO openslaat deze eerder door de distributieploeg o.l.v. Jan Vissers bij u thuis werd bezorgd. Ook deze ploeg vormt een onmisbare schakel in het geheel.

Ik wens iedereen veel leesplezier!

Bert Clevis
Hoofdredacteur INFO

Mocht u zich geroepen voelen om een bijdrage te leveren aan dit INFO Bulletin, dan is daar alle ruimte voor. Daarmee bieden wij iedereen die dat wenst een platform om te communiceren met onze doelgroep. Interesse? Neem dan contact op via email: Bert.Clevis@kpnmail.nl

SAMENSTELLING BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Henk Janssen	Voorzitter
Marjo Hendriks	Penningmeester
Ger Hermans	Lid
Bert Clevis	Redacteur INFO

PLUS café

Ut Patronaat

ontbijt - koffie - gebak - lunch - ijs

Ontdek de Locht, een museumdorp vol verhalen

de Locht

een museumdorp vol verhalen

GEREGISTREERD MUSEUM

Limburgs Erfgoed

TIP

Laat je inspireren door het verleden!

Kijk voor de actuele tentoonstellingen en openingstijden op

www.delocht.nl

Melderslo | T 077-3987320

ACTIVITEITENOVERZICHT NAJAAR 2026 - LGOG KRING TER HORST

De lezingen van onze kring vinden plaats in Museumdorp de Locht te Melderslo en starten steeds om 19.30 uur, tenzij anders vermeld.

6 September	Fietstocht tussen Horst en Sevenum: veranderingen in het landschap *(zondag, start om 12.30 uur, Molenstraat te Horst)*
16 september	Bezoek aan de St. Lambertuskerk in Horst. *(start om 19.30 uur, atrium St. Lambertuskerk)*
1 oktober	*Lezingenmiddag Noordelijke kringen LGOG in het kader van de Maand van de Geschiedenis 2026 rond het thema Zorg en lijf (LGOG Venlo, Ter Horst en Venray)* *(donderdagmiddag van 13.20 tot 16.20 uur)*
14 oktober	Het ontstaan van de Provincie Limburg. *Spreker: Eric Lemmens*
28 oktober	Lezing criminaliteit in Limburg, over de grens *Spreker: Kirsten van Kempen*
18 november	Heilige Nicolaas, bruggenbouwer tussen Oost en West. *Spreker: Marcus Vankan*

VERSLAG 52e JAARVERGADERING LGOG KRING TER HORST OP 11 MAART 2026

1. **Opening en mededelingen door de voorzitter**
   Deze jaarvergadering wordt om 19.30 uur geopend door de voorzitter, Henk Janssen, in de 'Spieker van de Locht". De 38 aanwezige leden worden hartelijk welkom geheten met een speciaal woord van welkom aan de aanwezige jubilarissen. Henk memoreert in het kort enkele bijzondere momenten van het afgelopen jaar.

   Herdenking
   Normaliter herdenken wij de leden die ons zijn ontvallen, voor zover we daarvan op de hoogte zijn. In 2025 hebben wij geen bericht ontvangen omtrent het overlijden van een van onze leden.

   Mededelingen
   Er is bericht van verhindering ontvangen van de volgende leden: Truus Lenssen, Lei Holthuijsen, Henk Nellen, Marlies Huijs-Oostveen, Wim Moorman, Harrie Wuts, Sjef en Lia Keijsers, J. Lucassen en Fien Verheijen.

2. **Vaststellen van het verslag 51e jaarvergadering**
   Op 12 maart 2025 vond de 51e jaarvergadering plaats. Dit verslag werd gepubliceerd in de INFO van september 2025, nummer 73, pagina 10 tot en met 14. Er zijn geen op- of aanmerkingen, daarmee wordt genoemd verslag vastgesteld, onder dankzegging aan de samensteller, de secretaris Ineke Eickmans.

3. **Jaarverslag over 2025 van de Kring Ter Horst, door de secretaris**
   De secretaris, Ineke Eickmans geeft een mondelinge toelichting op het jaarverslag 2025. Dit jaarverslag is te vinden op de website van het LGOG Kring Ter Horst en het wordt gepubliceerd in de 'Publications 2025' van de Provinciale LGOG.

- Op 31 december 2025 telde onze kring 154 leden, waarvan 36 gezinsleden en 6 verenigingen of organisaties. Op 31 december 2024 hadden we 150 leden. Een kleine toename van 4 leden.

- Het was wederom een actief kringjaar, met een goedbezochte wintercursus verdeeld over 3 avonden, 7 lezingen, 1 excursie en 1 wandeling. Gemiddeld mogen wij 45 tot 50 geïnteresseerden ontvangen. In toenemende mate zien we de aanwezigheid van niet-leden.
- Het bestuur is in het verslagjaar 8 keer bijeengekomen. Het inhoudelijk zwaartepunt lag bij het bedenken, de planning en organisatie van de activiteiten. In 2025 stelde de gemeenteraad van Horst aan de Maas de Omgevingsvisie vast. In aanloop hiernaartoe heeft onze kring samen met heemkundekringen en erfgoedorganisaties, nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het Programma Erfgoed en voor het belang van een concrete en duurzame borging van erfgoed, zodat erkenning van erfgoed ook daadwerkelijk wordt vertaald naar sturing in beleid en uitvoering.
- Het provinciaal bureau in Roermond verzorgt voor ons de ledenadministratie, de provinciale agenda, de pr en de huisstijl. Ineke dankt de medewerkers van dit bureau vanwege de snelle service en de plezierige samenwerking.

  Al met al was 2025 een mooi verenigingsjaar waar we trots op kunnen zijn.

4. Financieel verslag over 2025 door de penningmeester

De penningmeester, Marjo Hendriks doet verslag van de financiële gang van zaken tijdens het afgelopen jaar. Er zijn geen bijzondere inkomsten of uitgaven. De meeste middelen worden besteed aan de leden- activiteiten en aan de *INFO.*

In 2025 zijn de uitgaven in totaal hoger geweest dan de inkomsten.

Dit komt onder andere doordat deelnemers de wintercursus (die in januari plaatsvindt) in het voorafgaande jaar betalen. Door een groot aantal deelnemers in januari 2025 viel de cursus dit jaar bovendien duurder uit dan normaal. Terwijl de inkomsten al op 2024 geboekt zijn.

Daarnaast zijn de verzendkosten van de Info sterk gestegen door de gestegen tarieven van Post.nl. Doordat er nieuwe adverteerders voor de Info zijn geworven, zullen de inkomsten komend kalenderjaar weer wat hoger zijn.

5. Bevindingen van de kascontrolecommissie en instellen kascontrolecommissie 2026

Namens de kascontrolecommissie, bestaande uit Wiel Steeghs en Lei Holthuijsen, doet eerstgenoemde verslag van de werkzaamheden. Het grootboek is gecontroleerd en in orde bevonden. De commissie stelt de vergadering voor om de penningmeester en het voltallige bestuur te dechargeren. De vergadering stemt hier mee in en applaudisseert voor de werkzaamheden van de penningmeester.

Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie

In de kascontrolecommissie is Wiel Steeghs aftredend, hij wordt vervangen door Peter Jakobs onder dankzegging aan Wiel Steeghs. De commissie bestaat nu uit Lei Holthuijsen en Peter Jakobs.

6. Activiteitenprogramma in 2025

Binnen het bestuur richt Ger Hermans zich op het vinden en plannen van activiteiten. Tijdens de jaarvergadering werd kort teruggeblikt op de activiteiten in 2025, die door Pieter Jakobs in een presentatie waren samengebracht.

Vervolgens is het programma voor 2026 besproken. De activiteiten tot december waren al eerder via e-mail bekendgemaakt. Door contacten met het Limburgs Museum is in juni een extra lezing toegevoegd: Criminaliteit in Limburg, door Kirsten van Kempen. Daardoor wordt in december 2026 geen verdere activiteit gepland.

Op 8 april vindt overleg plaats over de invulling van de bijeenkomst in mei. Mogelijk zal dan een middag- en avondprogramma plaatsvinden bij de oorlogsbegraafplaats in Ysselsteyn.

Tot slot wordt een oproep gedaan aan de aanwezigen om ideeën aan te dragen voor toekomstige lezingen en activiteiten, met het oog op het programma voor 2027,

7. De INFO

Stand van zaken met betrekking tot de INFO door hoofdredacteur Bert Clevis.

Dank aan de vrijwilligersploeg die zorgdraagt voor de distributie van de

INFO's. Ook dit jaar is het weer gelukt auteurs te vinden die artikelen hebben aangeleverd voor INFO no. 73 en 74. Het vinden van auteurs wordt echter steeds moeilijker. Heemkundeverenigingen publiceren steeds vaker op eigen communicatiekanalen en minder in de INFO. Wat pleit voor de INFO is dat een bredere groep van geïnteresseerden wordt bereikt.

Het zou mooi zijn als er naast de lokale benadering van de geschiedenis meer aandacht komt voor verhalen die de dorpsgrenzen overstijgen. Er is een groeiende behoefte aan een eigen canon van onze streek. Een canon waarin concrete objecten, personen en gebeurtenissen uit het verleden gezamenlijk de geschiedenis van deze streek tot leven brengen.

Er ligt voldoende historisch materiaal op de plank. De kunst is om het aanwezige bronmateriaal uit diverse dorpen samen te smeden tot één lezenswaardig geheel dat vervolgens kan worden gepubliceerd in de INFO.

8. Wisseling bestuursleden

Op 11 maart 2025 is Henk Janssen aangetreden als voorzitter. Op 1 december 2025 trad Chiarangela van Lieshout tussentijds af. Ineke Eickmans heeft deze functie als secretaris ad interim tijdelijk weer overgenomen. Ineke treedt per 1 april terug. Hiermee is de functie van secretaris vacant. Henk dankt Ineke voor haar enthousiaste inzet de afgelopen 5 jaar.

De leden van de kring kunnen zichzelf of kandidaten voordragen volgens het 'reglement betreffende kringen van het LGOG'. Dit is te vinden op de provinciale website van het LGOG onder de sectie: 'Beleid & Reglementen'. Er zijn geen kandidaten voorgedragen

9. Eerbetoon aan jubilarissen

Onze kring kan zich beroepen op vele trouwe leden. Dit jaar mochten wij vijf jubilarissen in het zonnetje zetten. Te weten: Jan Janssen 50 jaar, Wim Moorman 40 jaar, JWTH Lucassen 40 jaar, Sjef en Lia Keijsers 25 jaar en Dion Hagens 25 jaar.

De jubilarissen ontvangen een gepaste attentie, kregen het LGOG-speldje opgespeld en ontvangen hartelijke dankwoorden van de voorzitter. De afwezige jubilarissen worden thuis bezocht.

10. Rondvraag en sluiting van de jaarvergadering

Ineke Eickmans: vraagt of iemand meer weet van het gevangenen transport vanuit Dachau naar Nederland, door een Horstenaar.

Henk spreekt zijn waardering uit voor de inzet en betrokkenheid van allen die bijdragen aan het functioneren van de kring, waaronder bestuursleden, vrijwilligers, auteurs van de INFO en de leden. Tevens wordt dank uitgesproken aan de vrijwilligers van De Locht voor de gastvrije ontvangst.

Aan het einde van de vergadering dankt Henk de aanwezigen voor hun komst, inbreng en betrokkenheid tijdens de vergadering. Hij benadrukt dat de betrokkenheid van de leden van grote waarde is voor de vereniging en spreekt het vertrouwen uit in de verdere ontwikkeling van de kring.

Tot slot worden de leden uitgenodigd om ideeën en suggesties te blijven delen en sluit hij de vergadering om 20.45 uur.

PAUZE

Na traktatie op een drankje met een hartig hapje is het tijd voor Marjo Hendriks om een lezing te geven over ‘de Ontwikkeling in recepten sinds de tweede wereldoorlog’.

Een lezing over traditie, ontwikkeling, de invloed van buitenlandse keukens en de smaak van vroeger. Van de soberheid van de wederopbouw tot de kleurrijke wereldkeuken van nu: onze eetcultuur heeft sinds 1945 een ware revolutie doorgemaakt. In deze lezing neemt Marjo ons mee op een nostalgische reis door de Nederlandse keuken. We duiken in de tijd van het legendarische witte ‘Zweeds brood’ en de eerste potjes chocoladepasta, maar kijken ook naar de opkomst van de iconische Römertopf en de allereerste Schijf van Vijf. Hoe veranderde de maaltijd van een noodzakelijke dagtaak in een sociale beleving als fonduen en gourmetten? We delen onze ervaring over de receptuur en de geschiedenis van de beroemde “Dreumelschotel”

De avond wordt afgesloten met enthousiast applaus.

Maart 2026, Ineke Eickmans, secretaris ad interim

Maashuys
Vastgoed en Advies

www.maashuysbv.nl
(0485) 33 65 49

meander
thuis in veranderend Nederland

www.meanderbv.nl
(0485) 33 65 43

DRIE GENERATIES BOSWACHTER CHRISTIAENS

Jac Christiaens, Historische Kring Horst, onderdeel Museum de Kantfabriek

Ruim een eeuw lang waakten drie generaties Christiaens over de bossen in Horst. Cornelis Christiaens diende Huijs Ter Horst 36 jaar. In 1910 werd hij opgevolgd door neef Martinus Christiaens, die op zijn beurt het stokje overdroeg aan zijn zoon Wiel.

Cornelis Christiaens (1840-1919) werd geboren aan de Schadijk in Meterik. In 1863 verhuisde hij met zijn ouders naar Helpeneijshof, een pachtboerderij van Huijs Ter Horst in buurtschap Oostenrijk. Medio 1875 kwam Cornelis als boswachter in dienst van Graaf Otto von Westerholt-Gysenberg uit Westerholt (nabij Essen), toenmalig eigenaar van de bezittingen van kasteel Ter Horst. Cornelis hield 36 jaar lang het toezicht op het kasteelbezit, dat bestond uit bossen en de pachtboerderijen Helpeneijshof, Campshof, Kasteelshof, Slooierhof, Molenhuis, Meeldershof, Kikuitshof, Lomshof in Klein-Oirlo en Krukkemshof in Sevenum. Ook de watermolen aan de Molenbeek en de windmolen in het Meuleveld en de Sevenumse molen behoorden tot de bezittingen. Het kasteel zelf was toen al onbewoond en deels afgebroken. Uit vertellingen weten we dat Cornelis niet kon lezen en schrijven. Hij was daarvoor aangewezen op neef Martinus Christiaens, oudste zoon van zijn broer Theodor op Helpeneijshof. En zo lag het voor de hand dat deze Martinus in 1910 de taken van zijn oom overnam.

Notities

Dat Tinus Christiaens (1876-1954) geen moeite had met schrijven, blijkt uit zijn notities uit 1910 tot 1938. Hij hield niet alleen het rooien van bossen en de aantallen heraanplant bij, maar ook onderhoud- en herstelwerkzaamheden aan bruggen, molens en (pacht)boerderijen. Zo schreef Tinus in op 25 juni 1917: *“voormiddags 11 uur sloeg de bliksem in de windmolen van de Graaf. Verbrijzelde een roede totaal, bracht veel schade toe aan de borst en spleet den molensteen middendoor”*.

Een notitie van 9 mei 1918:

"'s avonds circa 10 uur is Kikuitshof afgebrand, bewoond door de weduwe Th. Cleven. Alle vee kwam in de vlammen om, doch erger nog dat de knecht P. Theunissen, die reeds te bed was, in de vlammen omkwam. De schuur is gespaard gebleven. Oorzaak van dien brand is onbekend. Aanvankelijk wordt gedacht aan misdaad, doch hierin is geen voldoende licht gekomen".

Deze pachtboerderij werd niet meer opgebouwd. Zij lag niet ver van de grens met Tienray aan de huidige Wevertweg.

Boswachter en onbezoldigd veldwachter Tinus Christiaens.

Twee jaar later werd weer een boerderij door brand verwoest. Op 17 juli 1920 schreef "Boswachters Tinus": *"namiddags circa half zes, sloeg de bliksem in Kasteelse hoeve waarvoor deze totaal afbrandde. Gerust mag vermeld worden, dat dit geval zwaar woog voor den toenmalige bewoner P. Driessen, wijl den zelfde morgen zijne vrouw begraven werd. De dood ontroofde hem zijne echtgenote en ene bliksemstraal zijne woning, alles in één dag, kon het erger?!"*.

Meteen werden maatregelen genomen en kwam er een nieuwe woning aan de bestaande schuur. Dat is de schuur met aangebouwde woning die we kennen als de kasteelboerderij en die onlangs is gerenoveerd en omgebouwd tot de horecagelegenheid "Graaf Ter Horst", gelegen pal naast de kasteelruïne. Boswachter en onbezoldigd veldwachter Martinus Christiaens woonde met zijn gezin op de hoek Venrayseweg-Tienrayseweg, tegenover "de Nieuwe Lind". De langgevelboerderij werd door Tinus en zijn

vrouw in 1910 gebouwd en hier groeiden hun 9 kinderen op. Waaronder Willem Antoon (Wiel).

“Koewvot”

Wiel Christiaens (1912-1991) was de volgende generatie in de boswachtersfamilie. Hij hielp zijn vader al op 15-jarige leeftijd met veel interesse op het landgoed Wittenhorst. Een veel gehoorde uitspraak van Wiel: “ik zeej leever ennen boëm as en koewvot”.

Wiel kwam echter niet meer in dienst van de familie Westerholt-Gysenberg. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog nam de Nederlandse Staat alle bezittingen van Duitsers in Nederland in beslag, zo ook de bezittingen “Huijs Ter Horst”. De bossen en boerderijen kwamen na de oorlog onder toezicht van het beheerinstituut, en later van Staatsbosbeheer, vanaf 1950 de werkgever van Wiel. Alle pachtboerderijen en landerijen werden verkocht, de kasteelruïne en de “moelbérenbos” kwamen in bezit van de gemeente Horst, die het eigendom van de Schadijkse bossen in eigendom overdroeg aan Staatsbosbeheer.

Boswachters Wiel kreeg het onderhoud van deze Schadijkse bossen als taak. Tot zijn pensionering in oktober 1977 werkte Wiel Christiaens met veel plezier in “zijn” bossen, waarin hij verschillende wandelroutes gerealiseerde en rondleidingen voor studenten en toeristen gaf.

Wiel Christiaens, de laatste uit de boswachter trilogie.

EEN EPERGNE UIT 1860

Jörgen Dinnissen

Het uit 1860 daterende pronkstuk van Jo Nellen uit Melderslo: een epergne van cranberry glasses uit Engeland, een huwelijkscadeau gegeven aan haar ouders in 1916. Het werd gedetermineerd tijdens een aflevering van 'Tussen Kunst en Kitsch' in 2020.

In een hoek van de woonkamer van Jo Nellen (1924-2024) stond dit bijzondere pronkstuk of tafelstuk met roze glazen vazen (foto 1). Vroeger sierde het de woonkamer van haar ouders. Nu die van haar. Haar ouders kregen deze vaas bij hun huwelijk in 1916. Jo weet niet van wie.

Foto 1. Pronkstuk met roze glazen vazen.

De vaas heeft de opvoeding van zes kinderen en veel klein- en achterkleinkinderen zonder een schrammetje of krasje overleefd. Maar wat is het voor een vaas? Jo denkt dat ze uit Engeland komt, want daar heeft ze wel eens een soortgelijke vaas gezien. Om uit te vinden wat voor vaas het precies is zijn Jo Nellen en Pierre Gubbels op 29 juni 2020 naar Dordrecht gereisd voor deelname aan een aflevering van 'Tussen Kunst en Kitsch'.

Tussen Kunst en Kitsch

Glas- en keramiekexpert Kitty Laméris van 'Tussen Kunst en Kitsch' geeft aan dat dit een "epergne" is (foto 2), een pronkstuk voor op tafel.

Foto 2. Expert Kitty Laméris (achter tafel links) met de epergne tussen haar en Jo Nellen.

De vazen zijn voor bloemen en de schaal onder is voor fruit. Tijdens de tv-opnamen werden de vazen gevuld met bloemen (foto 3).
Het is een Engels stuk uit de victoriaanse tijd van rond 1860. Ten tijde van de bruiloft van de ouders van Jo in 1916 was het mogelijk al zestig jaar oud. In Engeland worden deze stukken ook wel 'cranberry glasses' genoemd. In Nederland zijn ze zeldzaam. Laméris heeft wel eens onderdelen voorbij zien komen maar in Nederland nog nooit een volledig exemplaar gezien.

En dan ook nog in perfecte staat. Zonder enige beschadiging. Laméris vindt het een zeer bijzonder stuk. De roze onderdelen zijn allemaal mondgeblazen. Geen glas is hetzelfde. De 'hengsels' zijn gemaakt door vloeibaar glas gegoten in een mal er al draaiend uit te halen. De roze kleur komt door toevoeging van goudchloride aan het glas. Dat de roze kleur zou komen door toevoeging van cranberry's aan het glas is een mooi verhaal maar niet waar. Het geblazen glas is zeer kwetsbaar. Door afkoeling komen er spanningen in. Het glas kan spontaan breken. Dat kan direct na de productie van het glas maar zelfs ook nog na honderd jaar.

Waarde?

En de onvermijdelijke vraag na iedere beoordeling door een expert: wat is het waard? Het epergne was enkele tientallen jaren geleden duizend(en) euro's waard. Zij waren toen zeer gevraagd (ook in de Verenigde Staten) en

zijn in deze perfecte staat nauwelijks te koop. De vraag naar cranberry glas is nu compleet weg en er zal heel moeilijk een koper voor te vinden zijn. Geschatte waarde door Laméris: driehonderd euro.
Laméris vindt het een pracht stuk en zwaar ondergewaardeerd maar zij kan zich ook wel voorstellen dat anderen het kwalificeren als kitsch.

Foto 3. Jo Nellen met de gevulde epergne
tijdens de opnamen van 'Tussen Kunst en Kitsch'.

Uitzending gemist?

Aan het begin, tussen 1:00 en 2:30, van deze aflevering 'Tussen Kunst en Kitsch' zijn Jo en haar epergne te zien: jaar 2020 aflevering 16, Diverse musea 5.

Bronnen

- *Interview van Jo Nellen door Jorgen Dinnissen in oktober 2020.*
- *Geschiedenis Melderslo. 'Nieuwsbrief 2020-11: Wist u dat … cranberry glasses hun kleur krijgen door toevoeging van goudchloride?'*
- *Uitzending Gemist. 'Tussen Kunst en Kitsch', jaar 2020 aflevering 16, Diverse musea 5.*
- *Wikipedia over 'Epergne' (geraadpleegd oktober 2020): https://en.wikipedia.org/wiki/Epergne.*
- *Wikipedia over 'Cranberry Glass' (geraadpleegd oktober 2020): https://en.wikipedia.org/wiki/Cranberry_glass.*

DEUS LUDENS

Tijdelijke expositie op het Oud Kerkhof van Horst

De natuur als metafoor voor het Goddelijke is in vele culturen een verklaring voor de schoonheid van de natuur. God zelf zou zich openbaren in de natuur.
In de zeventiende eeuw verklaarde men de, in hun ogen bizarre verschijningsvorm van exotische dieren en artefacten in verzamelingen, die te zien waren in zogenaamde *Wunderkammer*, als een speeltje van God; 'Deus Ludens'. Anderzijds wordt in de Hebreeuwse bijbel de strijd van God met de Leviathan (zeemonster) beschreven als een "spel waarin God orde schept in de chaos door kracht, wijsheid en creativiteit.

Kunstenaar Rien Claessen

Deus Ludens is een project waarin de uit Horst afkomstige kunstenaar Rien Claessen onderzoekt op welke wijze micro-organismen een voor ons verborgen werkelijkheid creëren. De schoonheid van de planten, uit een door hem gekozen biotoop, transformeert onder invloed van micro-organismen die in de planten aanwezig zijn tot een nieuwe vorm van schoonheid. In glazen kasten tiert leven. Vocht afgewisseld met droogte doen de takken, aarde en plantenresten achter glas schimmelen, rotten en openbarsten.

Micro-organismen maken het proces van ontstaan en vergaan inzichtelijk en tonen de schoonheid van verval. Het verstilde werk wordt een dynamische biotoop die broeit van leven.
In het werk *Deus Ludens* vallen vergankelijkheid en eeuwigheid samen in het bewustzijn van de bezoeker die zich realiseert dat de dood het begin vormt voor een ander leven. Het besef dat leven in welke vorm dan ook onderdeel is van een oneindige cyclus.
Het werk is dagelijks te bezoeken op het Oud Kerkhof Horst, Kloosterstraat 5. Toegang is gratis en de achtergronden zijn via een QR-code terug te lezen.
Op zondag 27 september en zondag 25 oktober zijn er ook gratis rondleidingen over het kerkhof. Deelname is gratis. De rondleidingen beginnen om half drie ’s middags en duren ongeveer drie kwartier. Opgave vooraf is niet nodig.

Marcel van de Munckhof

ST. WERKGROEP OUD AMERICA OPGERICHT IN 1979

Hay Mulders

Tijdens een vergadering van de dorpsraad America in december 1979 werd door enkele enthousiaste personen met een gemeenschappelijke interesse voor de historie van America het idee geboren om eens wat nadrukkelijker te gaan grasduinen in die historie.
Deze personen waren: Grad Poels, Jac Philipsen, Jos Vervoort, Frans Drijvers, Wiel Geurts en Hay Mulders.
Hiermee is tevens een algemene **doelstelling** aangegeven van het werk dat deze werkgroep wilde gaan verrichten.
Grasduinen in de historie in de breedste zin van het woord, d.w.z. alles wat met America te maken heeft inventariseren, vastleggen en bewaren voor diegenen, die na ons komen. Het verzamelen van foto's, films, dia's, documenten en voorwerpen werd als eerste aangepakt.

Activiteiten.
Een van de eerste activiteiten was het opnemen van gesprekken met oudere plaatsgenoten, waaruit veel informatie naar voren kwam.
Het gemeentearchief in Horst werd haarfijn nageplozen op Americaanse documenten. Dit leverde eveneens veel nieuwe informatie op.
Verder werd een oude film uit 1968 aangekocht, die later bewerkt is tot een videoproductie, die gretig aftrek vond en nog verkocht wordt op DVD.

Vanaf 1990 zijn er zeer regelmatig contacten met andere heemkundeverenigingen uit de regio, die als bijzonder positief ervaren worden. Sinds april 2006 is de website www.hephorst.nl in de lucht met veel streekverhalen.
Eind 1991 is de Werkgroep omgevormd tot een Stichting. De afzonderlijke werkgroepen komen vaker bij elkaar en sommige leden tref je meerdere malen per week in de Oudheidkamer aan, gewoon om te buurten, om dingen uit te pluizen, te ordenen e.d.

Het hele fotoarchief met ruim 25.000 foto’s is opnieuw ingericht en gesorteerd op thema’s. Op dit moment wordt alles gedigitaliseerd en beschreven.

Toekomstplannen / activiteiten
Er zijn nog diverse plannen voor de toekomst. Er wordt zeer regelmatig gewerkt in kleinere werkgroepjes, die ieder een of meerdere onderwerpen uitwerken. Sinds enkele jaren hebben we de beschikking over geavanceerde computers zodat het een en ander wat sneller op te zoeken is.

Eerst moet echter veel van de inventaris ingebracht worden. Het digitaliseren van het hele fotoarchief is een flinke klus. Denk aan de vele foto's, de kranten, bidprentjes e.d. We hebben de bovenruimte gehuurd in het gerenoveerde Jeugdhuis, gemeenschapsaccommodatie " Aan de Brug".
Hier zijn 2 ruimtes ingericht waar we kunnen exposeren, werken en vergaderen. De naam van ons onderkomen is sinds maart 1996 " de Moeëk" (bewaarplaats).

Elke week groeit de verzameling met "nieuwe oude" foto's, bidprentjes, documenten, archieven en kleine spullen.
Regelmatig krijgen we spullen aangeboden van particulieren. We beperken ons tot de echte interessante spullen. We nemen in principe ook geen spullen meer in bruikleen.

In 2011 is het boek "Van 16 naar America" in herdruk genomen. In april 2016 hebben we mede vorm gegeven aan het 125 jarig bestaan van de parochie door het dorp 10 attentietegels te schenken en door een uitgebreide expositie met foto's en kazuifels in te richten in de St. Jozefkerk.
In 2019 vierden we bescheiden het 40-jarig jubileum. Eveneens in 2019 vierden we, samen met andere dorpen en verenigingen 800 jaar Horst aan de Maas. Voor America waren er enkele leuke projecten in beeld: denk aan het project rond de DAF. Hub van Doorne, grondlegger van DAF werd immers op 1-1-1900 in America geboren in een van de kerkenwoningen. Verder zijn we lid geworden van Coöperatie Erfgoed Limburg en zijn we volop alles aan het digitaliseren. Op de website https://limburgserfgoednet.nl/oudamerica vindt u onze bidprentjes en foto's.

Het logo van de St. Werkgroep Oud – America.

Afgebeeld staat: in het midden de oude boerderij van Seroo aan de Nieuwe Peeldijk (is er nog steeds) met daar omheen enkele peelgereedschappen en een Peelkruiwagen

St. Werkgroep Oud-America.

Bezoekadres : Oudheidkamer de Moeëk, Aan de Brug
Bovenverdieping Past Jeukenstr. 10, America
Telefoon: 06 - 21274075
Email: info@oudamerica.nl
Website : www.oudamerica.nl
https://limburgserfgoednet.nl/oudamerica

Oudheidkamer de Moeëk is elke zaterdagmiddag geopend van 13.30 tot 15.30 uur en op afspraak.

VOORTGANG AEZEL.EU PROJECT

Jan van de Meerendonk

Binnen het **AEZEL.eu project** wordt hard gewerkt aan het digitaal ontsluiten van historische gegevens over inwoners, woningen en grondbezit. Dit maakt het mogelijk om het verleden van dorpen en hun bewoners op een unieke manier te verkennen. Hieronder een overzicht van de voortgang in de gemeenten Sevenum, Meerlo en Horst.

Sevenum, (zeven medewerkers)

- In Sevenum zijn de kadasterkaarten van 1843 inmiddels gereed. Ook de zogenoemde perceelkwaliteitslijsten (PKL's) zijn klaar voor controle. Deze lijsten geven belangrijke informatie over de kwaliteit en het gebruik van gronden en gebouwen, en vormen een waardevolle aanvulling op de kaarten.
- Daarnaast is gestart met het uitwerken van hulpkaarten voor de periode na 1843, zodat ook latere veranderingen inzichtelijk worden. Het Register Civique van 1798 wordt momenteel gecontroleerd.
- Op het gebied van bevolkingsgegevens zijn de volkstellingen en dienstboderegisters van 1840 en 1850 al online beschikbaar. De registers vanaf 1860 zijn in bewerking.
- Ook wordt er gewerkt aan het vastleggen van begraafplaatsgegevens van Sevenum en Evertsoord, inclusief bidprentjes en overlijdensadvertenties. De bidprentjes van Hegelsom worden eveneens toegevoegd.
- Verder zijn er diverse historische verhalen en verzamelingen opgenomen, zoals die van de Zaerum Vrujer, Spintölkes en informatie van het LGOG Horst. Zelfs historisch filmmateriaal maakt inmiddels deel uit van het geheel.

Meerlo, (één medewerker)

- In Meerlo zijn de kadasterkaarten 1843 volledig afgerond.
- De volkstellingen van 1840 en 1850 zijn gereed en die van 1860 wordt naar verwachting binnen een maand voltooid en vervolgens online geplaatst.

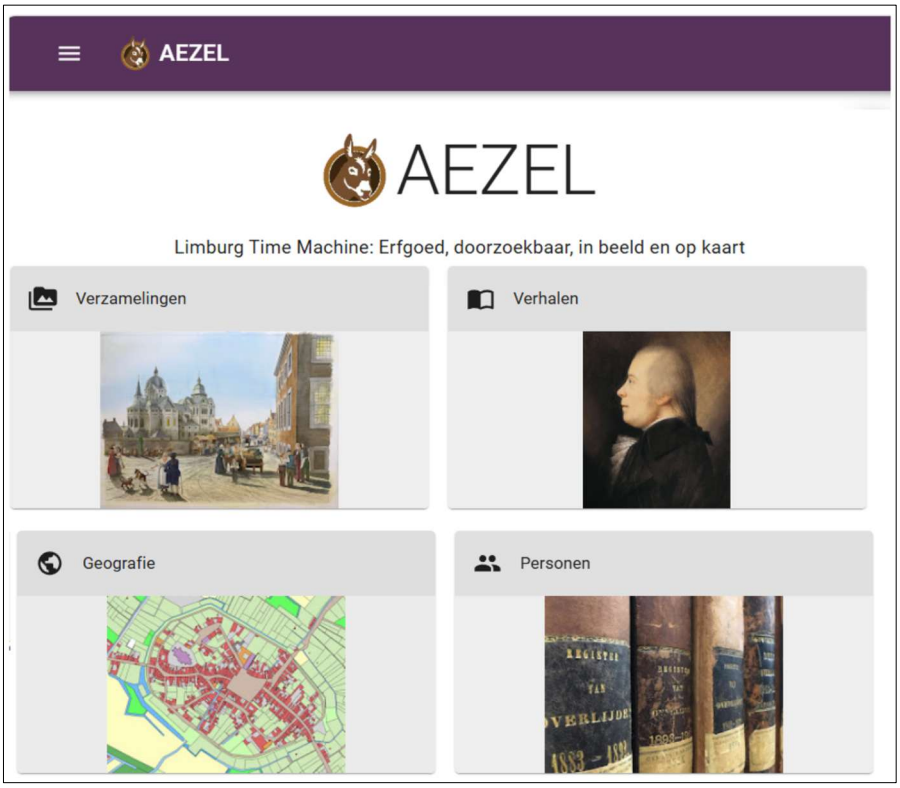
Horst, (twee medewerkers)

- Voor Horst is de kadasterkaart van 1843 gereed en gekoppeld aan de bewoners van dat jaar.
- Momenteel wordt gewerkt aan het bevolkingsregister van 1923 tot en met 1940. Dit register, met daarin alle inwoners die eind 1940 in de gemeente aanwezig waren, wordt naar verwachting binnen twee maanden afgerond.
- Daarna resteert nog het verwerken van gegevens over overleden en vertrokken personen en het dienstboderegister, dat al in bewerking is. Naar verwachting zijn tegen het einde van het jaar alle volkstellingen en bevolkingsregisters van 1797 tot en met 1940 ingevoerd.

Wat betekent dit voor gebruikers?
Dankzij deze werkzaamheden biedt AEZEL steeds meer mogelijkheden voor inwoners, onderzoekers en geïnteresseerden:

- **Voorouders opsporen:** ontdek waar je familie woonde en hoe gezinnen waren samengesteld
- **Huizen en percelen volgen:** zie wie er vroeger op jouw adres woonde en hoe eigendommen door de tijd veranderden
- **Historische kaarten bekijken:** vergelijk oude kadasterkaarten met de huidige situatie
- **Lokale geschiedenis beleven:** lees verhalen, bekijk foto's en ontdek unieke dorpsinformatie
- **Persoonlijke documenten raadplegen:** zoals bidprentjes, overlijdensadvertenties en bevolkingsregisters

AEZEL groeit daarmee uit tot een waardevolle digitale bron die het verleden van deze gemeenten zichtbaar en toegankelijk maakt voor iedereen.

Aezel website: https://aezel.eu

Herstraat 3, Horst | www. laurentsmedtsimport.nl

THEUNISSEN
dakbedekkingen

Noordsingel 11
5961 XW Horst
077-3981420

www.thdak.nl
info@thdak.nl

KLEIN BERICHTJE IN DE KRANT – GROOT LEED

Birgitte Beeren-Verstegen

Bij toeval viel mijn oog op een kort berichtje van de rechtbank in de Nieuwe Venloosche Courant van 7 januari 1909. Ene P.E., naaister uit Sevenum, werd veroordeeld wegens “het verbergen van een lijk om de geboorte te verhelen”. Ik was benieuwd wie P.E. was en ging op onderzoek uit. In dit artikel neem ik u mee op mijn zoektocht

Rechtzaken.

Rechtbank te Roermond.

En werden veroordeeld:

M. van R. arbeider te Venlo, 45 dagen gevangenisstraf wegens mishandeling.

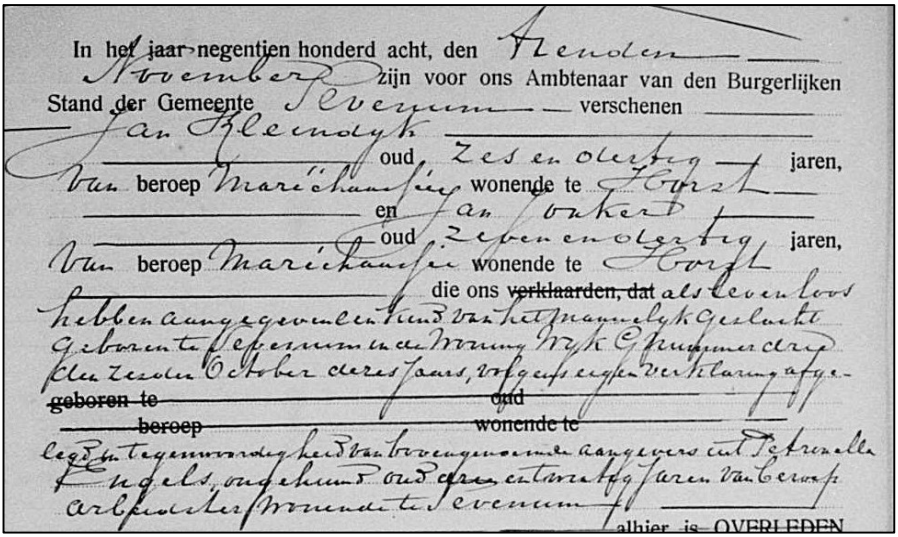
P. E. naaister te Sevenum, 2 maanden gevangenisstraf wegens het verbergen van een lijk om de geboorte te verhelen.

Nieuwe Venloosche Courant, dd. 07-01-1909

Mijn eerste stap is de geboorte en/of overlijden in de openbare registers op te zoeken. De enige aangifte die daarvoor in aanmerking komt (via openarch.nl), is de levenloze zoon van Petronella Engels en Jan Kleindijk. Verder onderzoek op deze website levert geen huwelijk of kinderen van deze twee personen samen op.

Volgende stap is de overlijdensakte van het levenloze kindje bekijken. Dat kan online via familysearch.com. Dan wordt e.e.a. al duidelijker. Bij het overnemen van de gegevens van de akte voor de website is een fout gemaakt. Weer een duidelijk signaal om **altijd** de originele akte in te zien.
Jan Kleindijk is weliswaar de aangever van het overlijden, maar hij wordt **NIET** als vader vermeld. Jan is een 36-jarige marechaussee uit Horst. Samen met zijn collega-marechaussee, Jan Jonker, geeft hij het overlijden aan van de levenloze zoon aan van Petronella Engels, een 23-jarige arbeidster uit Sevenum[1].
Een paar opmerkingen van mijn kant. De akte wordt op 10 november 1908 opgemaakt, terwijl het kindje (volgens dezelfde akte) al op 6 oktober geboren is. Meer dan een maand later! Bovendien geven 2 maréchaussees de

geboorte/overlijden aan, terwijl dat normaal een taak van de buren (‘*naoberplicht*’), of een familielid is. Er is dus iets bijzonders aan de hand.

In het jaar negentien honderd acht, den Tienden
November zijn voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand der Gemeente Sevenum verschenen
Jan Kleindyk
oud zes en oberlog jaren,
van beroep Marechaussee wonende te Horst
en
Jan Vorker
oud zeven en oberlog jaren,
van beroep Marechaussee wonende te Horst
die ons ~~verklaarden, dat~~ als leevenloos
hebben aangegeven een kind van het vrouwelijk Geslacht
Geboren te Sevenum en de Woning Wyk C Nummer drie
den zesden October dezes Jaars, volgens eigen verklaring afge-
~~geboren te~~ oud
~~beroep~~ wonende te
legde in tegenwoordigheid van bovengenoemden aangevers uit Petronella
Engels, ongehuwd oud een en twintig Jaren van beroep
arbeidster wonende te Sevenum
alhier is OVERLEDEN

Gedeelte uit de aangifte van het overlijden, BS Sevenum, akte 60, d.d. 10-11-1908

De akte vertelt ook meer over de moeder. Dat is de 23-jarige Petronella Engels. Even zoeken in het geboorteregister levert Petronella Engels op, dochter van Jacob Engels en Johanna Dorothea Gubbels[2]. Zij werd in 1885 in Sevenum geboren, en is in 1908 precies 23 jaar, en ongehuwd. Haar vader is inmiddels overleden. Petronella woont met haar moeder en enkele broers en zussen in een woonwagen aan de Zeesweg in Sevenum.

Wat is er gebeurd?

De archieven van de Rechtbank Roermond zijn nog niet digitaal beschikbaar. En uit de kranten is niet precies te herleiden wat er gebeurd is. Maar ik ga een poging doen met wat ik wel te weten ben gekomen.

Op zaterdag 7 november 1908 gaan een paar gerechtsdienaren, vergezeld van de marechaussee uit Horst naar de woning van de familie Engels in Sevenum. Ze gaan een onderzoek instellen naar de kindermoord waar de dochter des huizes van verdacht wordt[3]. Ze zullen Petronella, maar ook de overige leden van het gezin, stevig ondervraagd hebben. Of toen het hele verhaal al boven water kwam, weet ik niet. Ik vermoed dat Petronella voor

verder verhoor meegenomen is. Op dinsdag 10 november geven de marechaussees de geboorte '*van een levenloos kind van het mannelijk geslacht'* aan. Op dat moment moet het lijkje gevonden zijn, want het is bekend dat het een jongetje is. Bovendien wordt ook gemeld dat het kindje op 6 oktober geboren is. En dat laatste zal Petronella zelf verteld hebben.
Petronella wordt aangeklaagd voor het verbergen van een kinderlijkje in de greppel in de buurt van haar woning, "*om de geboorte en het overlijden er van te verhelen*". Met die aanklacht staat ze op woensdag 23 december terecht voor de Rechtbank[4] in Roermond. De aanklacht is uitdrukkelijk NIET (kinder)moord of doodslag, alleen het verbergen van een lijk(je).
Er wordt 3 maanden gevangenisstraf geëist. In januari 1909 volgt de uitspraak van de Rechtbank. Petronella wordt schuldig bevonden aan het 'verbergen van een lijk om de geboorte te verhelen' en wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van 2 maanden[5]. Ik vermoed dat ze sinds 6 november vast zat, zodat ze na de uitspraak meteen weer vrij kwam.
Ik heb het met Petronella te doen. Ze is ongehuwd zwanger geraakt, wat een enorme schande is in die tijd. Uiteraard wordt alleen de moeder er op aangekeken en gaat de vader vrijuit. Natuurlijk wil Petronella de zwangerschap verborgen houden, en misschien zelfs afbreken. Dat is uiteindelijk niet gebeurd. Misschien wist ze niet hoe ze dat kon regelen, of kon ze het niet over haar hart verkrijgen. En toen het kindje levenloos ter wereld komt, wil ze dat natuurlijk ook verborgen houden. Misschien heeft ze zelfs niet geweten dat ook de geboorte van een levenloos kind aangegeven moet worden. Hoe dan ook. Ze is beslist enige tijd het gesprek van de dag geweest in Sevenum.
Een paar jaar later, in 1911, trouwt ze met Gerardus Machon[6] uit Maasbree. De eerste jaren blijven ze bij moeder Engels in Sevenum wonen. Rond 1914 verhuizen ze naar Maasbree. Petronella overlijdt daar in 1949, Gerardus overlijdt in 1954 in Venray.

1. BS Sevenum, overlijdensregister 1909, akte 60, dd. 10-11-1908.
2. Petronella Engels * 28-02-1885 Sevenum + 05-05-1949 Maasbree, dochter van Jacob Engels (1858-1899) en Johanna Dorothea Gubbels (1853-1925).
3. De Limburger, dd. 09-11-1908. In de krant wordt het kindermoord genoemd, maar daar wordt ze uitdrukkelijk niet voor aangeklaagd.
4. Nieuwe Venloosche Courant, dd. 24-12-1908.
5. Nieuwe Venloosche Courant, dd. 07-01-1909.
6. Gerardus Machon * 21-03-1880 Maasbree + 22-08-1954 Venray, zoon van Christiaan Machon en Anna Catharina Geurts.

BESMETTELIJKE ZIEKTEN IN HORST, 1800-1940

Jan van de Meerendonk

Aan de hand van de gegevens uit Rigistre civique, volkstellingen, bevolkingsregisters, maatregelen ter voorkomen van besmettelijke ziekten en de DTB van de gemeente Horst is een samenvatting gemaakt van de besmettelijke ziekten over de p;erioden 1800 - 1940.
Verder is het aantal overleden personen per jaar van 1800 tot 1940 in een tabel samengebracht. Horst en Sevenum van 1800 tot 1836 zijn gesplitst om een vergelijk te kunnen maken.

Aantal overledenen 1799-1842

Jaar	Horst	Sevenum
1801	63	15
1802	39	33
1803	49	34
1804	69	27
1805	55	28
1806	73	32
1807	58	43
1808	69	32
1809	57	28
1810	63	44
1811	116	33
1812	71	28
1813	110	38
1814	82	83
1815	68	32
1816	62	35
1817	51	21
1818	58	29
1819	42	28

Links een tabel van het aantal overleden personen gedurende de periode 1801-1819 in Horst en Sevenum.

In **1806** werd een uitbraak van de pokken vermeld.

Dysenterie

Dysenterie werd veroorzaakt door infectie met bacteriën of parasieten en werd overgedragen door slechte hygiënische omstandigheden o.a. door besmet water te drinken of het eten van bedorven voedsel. De ziekte werd ook de rode buikloop genoemd. Verschijnselen zijn diarree met bloed en slijm, hevige buikkrampen en koorts.

In de buurtgemeente Venray werd een toename van de sterfgevallen gemeld door dysenterie in de jaren 1811-1815.

Het jaar **1814** was een rampjaar voor Sevenum met een aantal van 83 overledenen op een bevolking van 1600.
In een bericht van de maire van Venray aan de onder-prefect van Cleef vermeldt hij dat in zijn gemeente dysenterie een groot aantal sterfgevallen heeft veroorzaakt. In 1811 waren dat 259, 1812 133, 1813 137, 1814 205 en in 1815 119 personen. (uit arch. Gem. Venray).
Ook in Horst (totaal aantal inwoners in 1812 bedroeg 2683) waren meer personen overleden in deze periode als in een “normaal” jaar. De besmetting werd ook ongewild doorgegeven aan het volgende dorp. Het jaar **1811** was een uitschieter met 116 overleden personen tegen normaal 75 á 80 voor Horst en Sevenum.

Pokken

Pokken waren in de 17e eeuw, en vooral de 18e eeuw, een van de meest gevreesde dodelijke ziekten, die vooral kinderen troffen, met hoge sterfte en levenslange littekens als gevolg Pokken.

Ongeveer 80% van de slachtoffers was jonger dan 10 jaar, waardoor het een "kindermoordenaar" werd genoemd. Overlevenden hielden vaak vreselijke, blijvende littekens over.

Vóór 1808 was men al begonnen met het inenten van de bevolking tegen het pokkenvirus blijkt uit onderstaand verslag. (vertaald uit het Frans)

Cleves (Kleef) 19 december 1808, (het is de Franse tijd sinds 1794) uit het verslag van Jan Arnold Jozef Kannegiesser (maire van Horst en notaris, (tevens degene die de pokken inentingsorganisatie coördineerde) gericht aan de onderprefect van het arrondissement van Cleves.
“De pokkenepidemie is zo goed als verdwenen in twee cantons van mijn arrondissement, en daar hoeft de mensheid niet langer één van haar wreedste plagen te vrezen”.

Hij refereert waarschijnlijk naar de pokkenepidemie van 1806 en 1807.
Vervolg van de brief:

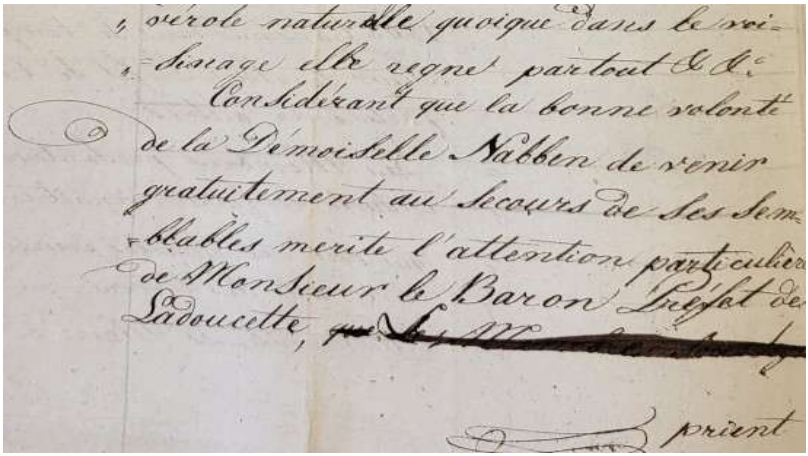
"*Het aantal zielen in het arrondissement bedroeg 112.000, waarvan nog gevaccineerd moesten worden in Cranenbourg 42, Cleves 19, Calcar 98, Xanten 139, Wesel 200 en in Horst 916".*
De brief is ondertekend door de heren Kannegiesser, van Ooyen, Vervoort, Cox, Struit, Peijrega, Nieuwenhuijsen en Venhorst.

Uit dit schrijven blijkt dat de Franse regering met een groot opgezette organisatie de gehele bevolking van het veroverde gebied wilde vaccineren.
In de kantons Goch en Horst werd opgemerkt (1808) dat er nog veel bedenkingen zijn over de vaccinatie, mede veroorzaakt dat door de ingreep van ondeskundige en onwetende kwakzalvers waardoor velen toch getroffen zijn door natuurlijke pokken. Dit veroorzaakte een algemeen wantrouwen en ontmoediging. De geestelijkheid had een belangrijke rol om de bevolking te overtuigen dat het vaccineren veilig is.

Geneesheren in Horst
1799, Jan van 't Gronewolt med. doctor en Jean Wilhelm Teijtsz zijn de eerste artsen die ik heb gevonden in de volkstellingen. Jan van 't Gronewolt was gehuwd met Petronella Steeghs en woonde aan de Vheestraat. Jean Wilhelm woonde op de Berckel. (bron Rigistre Civique)

De opvolger was Jean Joseph Bonsels beroep "medicien" (doorgehaald en verbeterd met "chirurgien") en was gehuwd met Alegonda van ter Velde en hadden vier kinderen. Zeer waarschijnlijk heeft hij in Horst de eerste koepok inentingen verricht. (Volkst. 1812)

In Sevenum heeft Bartholina Nabben, de huishoudster van de de kapelaan Hons, van 1808 tot 1822 alle kinderen tegen pokken gratis gevaccineerd. Onderwezen is zij door Dr. Bloemenkamp uit Venlo die haar ook voorzag van de benodigde entstoffen. Zij wordt meerdere malen genoemd en geprezen om haar deskundigheid o.a. in een brief geschreven in 1812 van de Baron Prefet de Ladoucette Chevalier de la Legion d'honneur als een zeer bekwaam persoon. Zij heeft deze vaccinaties altijd zonder beloning uitgevoerd. Bartholina Nabben is overleden in 1822.

Fragment van de brief betreft Bartholina Nabben geschreven door de baron Ladoucette.

1815. Na de Franse tijd is de pokkenvaccinatie niet meer geheel gratis. Weer de bekende Hollandse zuinigheid. In het jaar 1819 worden in Horst door Bonsels 63 kinderen gevaccineerd, 25 tegen betaling en 38 gratis. In Sevenum 85, allen gratis door Bartholine Nabben. De arts meldt dat de animo in Horst om de pokken te laten zetten erg laag is, hij beveelt aan om het gratis uit te voeren. In de verslagen van de jaren 1820 t/m 1823 zijn de aantallen bijna gelijk als van 1819.

Notitie van Bonsels, 1819

1824. Verzoek door de zoon van de arts. Jan van Ooijen uit Helden namens zijn moeder, nu weduwe, een rekening te voldoen voor het vaccineren van 176 personen tegen pokken voor het bedrag van fl. 88,00. De brief is gericht aan het gemeentebestuur.

1824-1830 Het werk van Bonzels wordt voortgezet door J. G. F. Heurs Medicine Doctor te Horst, In zijn lijst van de gevaccineerde kinderen omschrijft hij deze als “voorwerpen”. De “voorwerpen” werden vanaf 5 maanden ingeënt. De prijs voor het vaccineren was dus in 1824 fl. 0,50, met een dagloon van 30 á 60 cent was dit een hele uitgave.
1830, afscheiding van de “Hollanders”, de zuidelijke provincies hebben gekozen voor België. De dorpsarts is nu P. F. van Es. De koepokken vaccinatie werd nu gratis gezet.

Cholera

Aantal overledenen 1828 - 1835

Jaar	Horst	Sevenum
1828	78	28
1829	85	30
1830	103	62
1831	81	38
1832	72	33
1833	49	30
1834	70	37
1835	76	31

1830. Landelijke uitbraak van cholera. Het aantal overleden personen van “normaal” ca 73 is gestegen tot 103 overledenen. Een toename van 30.

De algemene maatregel “*tegen de invasie van de Aziatische cholera*” was om naar een andere plaats te gaan, een bewijs moet overleggen dat men de laatste vijf dagen in een gebied was geweest waar geen cholera heerst, en de koopman is het verboden gebruikte bedden en kledingstukken in te voeren.

1836. Dorpsarts P. F. van Es vertrekt uit Horst. Nicolaas Neujean uit Hervé, gehuwd met Maria Dohmen uit Susteren, is de volgende arts in Horst en omgeving.
Verslag aan de gemeente door Nicolaas Neujean in het jaar 1849;

“in dit jaar heb ik geen pokken of cholera in mijn praktijk vastgesteld. Elk jaar komt wel de zg fibrus thyphus voor. Zo is de ziekte in 1843 in Lottum epidemisch geworden, 1845 in Sevenum en Meerlo, en in 1846 in Maasbree. Behandeld 22 personen, waarvan twee zijn overleden”. (fibrus thyphus, buiktyfus met gevolg hoge koorts, buik- en hoofdpijn, verstopping of diarree, vaak dodelijk zonder behandeling.)

1850. In dat jaar werd de gouden erepenning uitgereikt aan de heren doctoren M. J. Kribs, A. van Roosmalen en N. Neujean wegens de “bevordering van koepok inentingen”.
In de navolgende jaarverslagen van Nicolaas Neujean maakt hij melding van het inenten van het pokkenvirus bij kinderen en de behandeling van buiktyfus en geslachtsziekten. Hij behandelde de patiënten uit de gemeenten Broekhuizen, Grubbenvorst, Sevenum, Venray, Meerlo, Wanssum, Well, Bergen en Arcen. In de jaren 1850 t/m 1855 behandelde hij 184 personen met buiktyfus waarvan 14 zijn overleden.
1860. Nicolaas Neujean wordt opgevolgd door Hendrik Peters uit Boxmeer, gehuwd met Bernadine Esser.
1870. Josephus Hubertus Franciscus Bozon uit Maastricht is de volgende arts in Horst. Hij is gehuwd met Mathilda Jacoba Gerarda Lieth.
1872. Jan van Issum van beroep wever en woonachtig aan de Middelijk, is besmet met pokken, een aantal goederen van hem wordt in beslag genomen door de gemeente en verbrand. Het betreft een veren bed 24,00 gulden, een peluw 9,00 gulden, vijf kussens 10,80 gulden, twee spreijen 3,50 gulden, een laken 0,70 gulden en ledikant van 3,00 gulden, totaal 51 gulden. Hij overleefde de pokken besmetting en vertrekt met vrouw en kinderen in 1881 naar Deurne.

Aantal overledenen 1870 - 1879		
	DTB aantal	
Jaar	akten	
1870	72	
1871	78	
1872	93	*pokken*
1873	98	*pokken*
1874	85	
1875	78	
1876	113	
1877	80	
1878	103	
1879	78	

In de linker tabel valt duidelijk een toename op in overlijdens in de jaren 1872 en 1873 veroorzaakt door een pokken epidemie.

De oorzaak van de uitschieters van 1876 en 1878 kan ik niet achterhalen (buiktyfus?). *Van deze jaren is geen jaarverslag van de arts aanwezig in het archief*.

1895. Josephus Hubertus Franciscus Bozon is vertrokken met vrouw en kinderen in 1896 naar Valkenburg.
1896. Vincentius Antonius Hubertus Panhuijsen uit Tilburg is zijn opvolger, gehuwd met Marie Anette Huberta Sassen uit Venray.
1898. Hendricus Franciscus Koning, uit Goor is de volgende arts in Horst, hij is ongehuwd, woonde met zijn zuster Maria Aleida Johanna op huisnummer B 77, en vertrokken in 1915 naar hun geboorteplaats Goor.
1901. Het tegenwoordige Gasthuis wordt gebouwd: "*Bouw van een gebouw voor lijders van besmettelijke ziekten en de verzorging van oudere mannen en vrouwen*".
1915. Lambertus Gregorius van de Meerendonk, uit Den Bosch, gehuwd met Helena Wilhelmina Johanna van Roessel uit Waalwijk is nu de gemeente-arts van Horst.
1917. Henricus Maria Antonius Hubertus Strijbosch uit Asten, beroep arts, gehuwd met Gerarda Johanna Bernadina Gitsels ook uit Asten vestigt zich in Horst.

Aantal overledenen 1907 - 1924

Jaar	akten	
1907	100	
1908	139	
1909	84	
1910	111	
1911	109	
1912	125	
1913	126	
1914	122	
1915	127	
1916	127	
1917	116	
1918	118	Spaanse griep
1919	124	Spaanse griep
1920	123	Spaanse griep
1921	86	
1922	87	
1923	71	
1924	77	

Aantal overledenen 1937 - 1945

Jaar	akten	
1937	98	
1938	95	
1939	107	
1940	106	
1941	98	
1942	112	
1943	92	
1944	200	2e wereldoorlog
1945	133	

Links een overlijdenstabel over de jaren waarin de Spaanse griep heerste.

De Spaanse griep had zijn hoogtepunt in de jaren 1918-1920. Waarom de jaren 1910-1916 vergelijkbare cijfers laten zien kan ik niet achterhalen.

1920. In Rotterdam is andermaal een geval van vlektyfus voorgekomen. De ervaring leert dat deze ziekte wordt overgedragen door klerenluizen en vooral door landlopers verspreidt worden. De verblijfplaatsen van deze lieden moeten nauwlettend worden nagegaan. Onvoldoende behandeling kan de dood voor velen worden.

1933. Brief van het ministerie van Binnenlandse Zaken; De ziekte van Weil, een besmettelijke ziekte voornamelijk opgelopen door te zwemmen in open water dat besmet is door ratten. In dit jaar werden 207 gevallen waargenomen, waarvan 16 met de dood eindigden. Een mortaliteit van 7,7 %. Als algemene maatregel werd aanbevolen de ratten te bestrijden.

1944. In het oorlogsjaar 1944 zijn 200 burgers uit Horst overleden, een oversterfte van bijna 100% veroorzaakt door oorlogsgeweld. Veel meer dan een van de voorgenoemde ziekten.

2020. Covid 19, volgens het CBS zijn overleden in 2020 168 678 inwoners van Nederland, waarvan ruim 20.000 aan Covid, 12 % van alle sterfgevallen.

Oversterfte

		Oversterfte
1806	*pokken (73), gemiddeld daarvoor = 56 personen.*	*oversterfte 17, = 30 %*
1811	*dysenterie (116) , gemiddeld daarvoor = 56 personen*	*oversterfte 60, = 107 %*
1832	*cholera (103), gemiddeld 73 daarvoor ,*	*oversterfte 30, geen cholera in de stukken vermeld*
1872	*pokken (98), gemiddeld daarvoor = 80 personen,*	*oversterfte 18, = 22 %*
1876	*dysenterie (113), gemiddeld daarvoor = 80 personen,*	*oversterfte 33 = 41 %*
1919	*Spaanse griep (124) , gemiddeld daarvoor 90 personen,*	*oversterfte 34 = 37 %*
1933	*ziekte van Weil, 207 besmet, waarvan 16 zijn overleden,*	*mortaliteit = 7,7 %*
2020	*Covid, totaal 168.678 overledenen, waavan 20.000 door covid,*	*oversterfte volgens CBS 12 %*

31 mei 2026
Jan van de Meerendonk

BIJDRAGE DODENHERDENKING HORST 2026

Henk Nellen

Tijdens de 4 mei herdenking in Horst heeft Henk Nellen navolgend verslag gedaan. Hij heeft met nabestaanden van plaatselijke oorlogsslachtoffers gesproken en met een ooggetuige van het grote bombardement op Horst. Een indrukwekkend verslag.

Andere joaren heb ik mien verhaal gehalden ovver waat d'r in de waereld van vandaag goande is. Oërlogsdreiging, enne derde werreldoërlog ?
Durrum wil ik vandaag ens focussen op waat d'r heer in de twedde werreldoërlog haet plaats gevongen. Hoe dicht stiët daat nog beej meej. Ik heb doaveur twië vrienden vaan meej gevroagd um hun verhaal te doon, Wil van der Coelen en Geert op de Laak.
Alleriërst Wil din ik heb geïntervieuwd. Ut volgende verhaal werd eum als zeuvenjoarig kiend verteld:

Heej haaj ennen oëme Cor in America, broor vaan zien vader, din beej ut bombardement op America op 13 oktoeber 1944 is umgekomen, beej ut deeper oetgraven vaan en schuulplaats op de plaats woa in America de voormalige dagwinkel leet. En granaatscherf raakte eum en sloog zien halve gezicht weg. Doanoa haet heej nog 20 minuten gelefd, heej waas nag maar 16 joar ald. Drie vaan zien vrienden werden ok doedelijk getroffen en ut bombardement werd nog waal oëtgevoerd door de Engelsen die de Duitsers wilden verdrieven en de spoarlien wojjen verneelen.
Waat ut miëste indruk maakte op Wil waas daat grutmooder ennen halve bril vaan Cor aaltiëd in ur handtasje bewaarde as herinnering aan Cor.
As zien vader, Herman, d'r ovver vertelde, veel ie aaltied stil, de familie van der Coelen waas waal sentimenteel maar ze deejen neet sentimenteel. As ze d'r ovver proaten haajen ze ällemoal roej uugskes. Maar aan d'n andere kant ok hiël hard, ze mosten veuroet.
Grutmooder haaj dit nag neet verwerkt toen en andere broor vaan Herman, Sjeng (16 joar) verongelukte op 12 april 1945. Heej waas mit zien kameruuj aan ut speulen en heej haaj trotylstefkes oêt granaten gehaald. Die haaj heej in de binnetaes toen heej vervolgens en sigaret aanstokte. Daat zurgde

d’r veur daat heej in lichterlaaie kwoam te stoan. Zien kameruuj renden vaan de schrik weg. As ze eum door de zand haaje gerold of enne jas d’r oaver, haaj heej ut wellicht ovverlaefd. Maar good, d’r waas volledige paniek. Heej werd mit paerd en kar noa ut zeekehoes gebrocht in Horst en haet nag twië daag gelefd.
Wil haet ut idee daat de familie dees verhalen neet veul verteld hebben um hun kiender daat te besparen. Maar as geej zoeiets mejmaakt teikent daat waal de verdere rest vaan ow laeven.
Wil betitelt ut as en trauma vaan en ganse generatie die d’n oerlog haet mejgemaakt. Ut is zoe zund dat die minsen d’r neet ovver kosten proaten. Ut haet laevens verwoest, relaties noa de kloëten geholpen.
Realiseer ow dus, waat geej nou dagelijks op ut neejs huurt, in Oekraïene, Libanon, Gaza, Iran. Daat zien wer ällemoal vergeliekbare drama’s en die nimde gewoën veur kennisgaeving aan.
Vervolgens ut verhaal vaan Geert. Heej vrugt zich af waat haet oerlog veur impact op families, elders en kiender en zelfs op generaties die de oerlog zelf neet hebben mejgemaakt.
Ut is ut verhaal vaan en familie, zien familie en hoe gebeurtenissen oet de oerlog neet eindigen in 1945, maar doorwerken tot op de daag vaan vandaag, ok veur umzelf.
In Ald Horst in ut Neejs stiët ut: Horst-Dorp in rouw na hevig bombardement op twaalf oktober 1944 vier uur vanmiddag; een overzicht van alle slachtoffers waaronder: Op de Laak Maria W.A. Loevestraat B 346B. Ut hoes bevond zich as geej vaan de kerk de loevestroat in reejt aan de rechterkant achter ut pand vaan voorheen Arie Duijf.
Geert vertelt: Os hoes werd geraakt, ut daak werd weggebloazen, zien zuskes werden oet ut hoes geslingerd en zien zuske Ria ovverleafde ut neet.
Ik citeer wer oet Lou Derix ziën werk: “vandaag (14 oktober) zijn de slachtoffers van de beide vorige dagen begraven. Het was een stille en droevige plechtigheid op het kerkhof: geen kerk, geen klokgelui, geen plechtige requiemmis en geen publiek uit vrees voor nieuwe beschietingen.
Het was zelfs niet mogelijk de doden in kisten te begraven, geen elektriciteit en geen timmerlieden die zich verborgen moesten houden voor de grüne Polizei”. Zien zus werd dus in dit massagraaf begraven.
Toet oavermaat vaan ramp werd kort doanoa zien vader, Baerke op de Laak, opgepakt veur de Arbeidseinsatz. Dwangarbeid verrichten in Pruusen onder

zwoare omstandigheden. Door zien wilskracht en door zien geluuf heelt heej zich stoande. Elke oavond bejde heej de roezenkrans.
Waat deut dit alles mit enne meens, ut verandert eum. Zien elders sproake nauwelijks ovver hun geveulens, emoties werden wegggestopt.
Ik zeej heer en ovveriënkomst mit ut verhaal vaan Wil ovver ut verlees vaan de breurs vaan zien vader.
Geert giet verder: “d’r werd veul geproat, maar veuraal rationeel, maar neet waat ut mit hun deed”.
Rouwen waas gen optie, ovverlaeven waal.
En daat haet gevolgen, want as ut verdreet gen plek kriegt, verdwient ut neet. Ut blieft onder de oppervlakte. In hoe geej ow gedraagt, in keuzes, in opvoeding. Heej is opgegruid in en werm gezin, maar onder die wermte zoat ok iets anders, iets onoetgesproaken, iets daat geej as kiend waal veult, maar neet begriept. D’r werd neet gelierd um ovver emoties te proaten, as die ens noa boaven kwoamen leidde daat tot spanningen en ruzies. Dus heej lierde aal jong daat geej geveulens baeter vur ow kost halden. Heej trok zich terug en bouwde as ut ware en cocon um zich hin. Heej haaj mujte mit zich oapen te stellen, um te zeggen waat heej vulde.
Daat is volgens eum de erfenis vaan ut zwiegen. Pas veul later, beej therapie noa enne burn-out, haet heej gelierd um zien geveulens te herkennen en te beneumen. Iets waat nog steeds neet mekkelijk veur um is.
Oerlog stopt dus neet beej degenen die ut mejmaken, de gevolgen weuren doorgegaeven, duk zonder weurd, vaan generatie op generatie.
Ut verlees vaan zien zus Ria haet heej zelf neet bewust mejgemaakt, heej huurde ut verhaal toen heej een joar of zes, zeuven waas. De impact haet heej waal geveuld, indirect, in de stilte, in de manier vaan umgoan mit emoties, in de spanningen binnen de familie.
Heej sloet af mit: “ Vandaag herdenken weej neet alliën de doêden, maar ok de verhalen. De zichtbare en onzichtbare gevolgen vaan de twedde wereldoërlog”. Veur eum beteikent herdenken ok: ut doorbraeken vaan de stilte.
Durven spraeken ovver verdreet, verlees, ovver waat pien deut, zoedaat ut neet verborgen blieft, zoedaat ut neet ongemerkt wuurd doorgegaeven. Want d’r neet ovver proaten beschermt misschien op korte termien, maar op de lange termien kaan ut, ut verbinden verbraeken.
Durrum is herdenken belangriek, elk joar wer.

Ik sprook afgeloepen zondag enne mins vaan negentig joar deen oeggetuuge waas vaan ut drama vaan 12 oktoeber 1944. Heej waas 8 joar ald en mit zien vriendje aan ut speulen beej de melkfabriek in de Loevestroat en zoag de vleegtuugen komen die de bommen goeiden. Drek doanoa leepen ze richting kerk. Heej vertelt: “Ut waas iën en aal stof, weej sprongen ovver ut puin richting kerk en ik zoag enne Duitse soldoat doëd liggen tussen ut puin, de kop gescheiden vaan ut liëf”. en toên veel ut stil !!!!
Zien vrouw goaf aan daat ik maar neet verder mos vroagen. Ut greep um te zier aan.

Ok as d’r straks gen oeggetuugen mier zien vaan d’n twedde werreldoerlog, Loat os blieven vertellen, blieven luusteren, blieven veulen !!!!

tandarts the UW

Uw gebit, onze passie

Tandartsenpraktijk The
Gasthuisstraat 12 5961 GB Horst T: 077-3982871
E: info@tandartsenpraktijkthe.nl

VEROORDELINGEN TOT DE GALG IN GRUBBENVORST EN LOTTUM.

Huub Hendrix

De dorpen in het Land van Kessel werden in de eerste helft van de 18de eeuw geteisterd door rondtrekkende deserteurs, bedelaars en vagebonden. In het zuidelijker gelegen deel van onze provincie droegen zij bij aan de legendevorming en volksverhalen over de Bokkenrijders. Ze hebben zelfs een vermelding in de Canon van Limburg!
Ook in de dorpen van de huidige gemeente Horst aan de Maas speelde dit probleem met deze zwervers. Hoe ging men er hier mee om? Wat betekende dit voor deze vagebonden en deserteurs, die wegens uiteenlopende omstandigheden verbannen waren uit hun gemeenschap of gedeserteerd waren uit het leger? Noodgedwongen voorzagen deze zwervers in hun levensonderhoud door te bedelen en te stelen. Ook na het ondergaan van een straf waarbij uiterlijke kenmerken zoals van geseling, brandmerken of afgesneden lichaamsdelen achterbleven, werden ze nergens geaccepteerd. Meestal vormden ze groepen met lotgenoten, en werden ze ook uit onze dorpen actief geweerd.

Executie in 1720 van 8 personen tot de galg te Grubbenvorst.
Bij de toegangen van de dorpen werden borden geplaatst met de tekst dat zwervers, bedelaars en Egyptenaren ofwel zigeuners niet welkom waren. [1]
Ter afschrikking waren er galgen geplaatst langs drukke verbindings- en toegangswegen tot het rechtsgebied van de dorpen. Voor de bestrijding hadden ze armenjagers, ook in de dorpsrekeningen bedelvoogd genoemd, in dienst om deze zwervers te verjagen of te arresteren. Maar georganiseerde klopjachten gezamenlijk met de omliggende dorpen hadden vaak meer succes. Bij de minste verdenking van een vergrijp werden ze voor de plaatselijke rechtbank gebracht. Zo bezaten de gerechtsbanken van de dorpen binnen de gemeente Horst aan de Maas de hoge rechtspraak met de bevoegdheid om de doodstraf op te leggen. Na een gepleegde diefstal te Wetten nabij Kevelaer op 15 april 1720 werd een groep vagebonden aldaar gearresteerd. Bij deze inbraak ‘s nachts in de schuur van Hendrik aan den Paedt werd de dekenkist van hun dochter leeggeroofd. De buit bestond uit textiel en drie pattacons (kruisrijksdaalders) aan geld. De dieven maakten van het

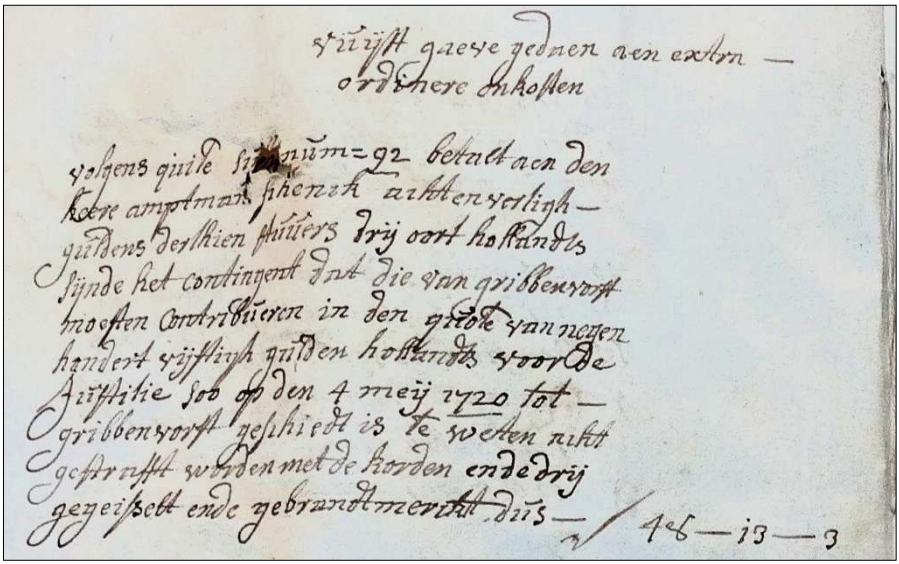
textiel draagbare pakketten. Deze groep vagebonden bestond uit vijf mannen en zeven vrouwen. Van de vrouwen waren er drie jonger dan 21 jaar. Voor de diefstal te Wetten werden ze aldaar voor het gerecht veroordeeld. Maar de buit werd toen niet gevonden. De drie mannelijke inbrekers uit de groep ondergingen hiervoor een geseling en het gehele gezelschap werd verbannen uit Wetten. Hierna trokken ze in de richting van Arcen en staken nabij de Hamert de Maas over richting Horst. Tijdens hun verblijf op de heide tussen Horst en Swolgen verstopten ze de pakketten met de buit uit Wetten. Op deze plek werden ze eerst door de Horstenaren opgejaagd. De volgende dag op 17 april lukte het om de hele groep te arresteren en voor het gerecht te Grubbenvorst te brengen.[2] Met wéér dezelfde aanklacht van de gepleegde diefstal te Wetten waar ze al voor gestraft waren! Bovendien werden ze verdacht van een diefstal bij kapelaan Gutzighoven te Lottum waar o.a. twee zilveren lepels en wat textiel waren gestolen. Bij de leider van de groep vagebonden Hendrik Janssen alias Montalo was al eerder zijn neus afgesneden te Genk en deze leidde al vanaf zijn 16de jaar een zwervend bestaan. Direct na hun arrestatie te Grubbenvorst werden ze verhoord over hun gepleegde inbraak te Wetten. De gedupeerde Hendrik aan den Paedt en zijn dochter Anneke uit Wetten kregen de inbeslaggenomen pakketten met het bij hun gestolen textiel terug.[3] Het gerecht bepaalde de waarde van dit gestolen goed op 23 pattacons aan textiel en 3 pattacons aan contant geld. [4] Tijdens de verhoren van de vagebonden door de schout van Grubbenvorst op 19 april, werden verschillende verklaringen afgelegd over hun diefstal te Wetten.[5] De een verklaarde dat ze de pakketten met textiel hadden afgenomen van twee andere landlopers aan deze zijde van de Maas, en volgens anderen zou dit gebeurd zijn op de heide tussen Horst en Swolgen. Ook betichtten ze deze fictieve landlopers van de diefstal te Wetten.[6] Dit was de reden voor het gerecht van Grubbenvorst om de groep op 26 april opnieuw te verhoren onder tortuur (pijniging). De volgende dag werden bekentenissen afgelegd volgens de bepalingen uit het Gelderse Land- en Stadsrecht. Dit gebeurde in aanwezigheid van de voltallige rechtbank onder de blauwe hemel, dus buiten. De arrestanten mochten hierbij niet geboeid of geketend zijn.[7] Twee dagen later hield de advocaat van de vagebonden zijn betoog ter verdediging van de vagebonden. Hij haalde aan dat door de geringe waarde van de diefstal een lijfstraf niet op zijn plaats zou zijn. Bovendien waren ze voor ditzelfde feit al gestraft te Wetten. De

rechtbank bestond uit vijf leden aangevuld met twee leden van de schepenbank van Lottum en besliste echter anders. Hun uitspraak volgde op 30 april. Ze volgden het advies op van de aanklager voor toepassing van een artikel uit het Gelderse Land- en Stadsrecht dat een dief gestraft moet worden met de galg.[8] Hoewel dit artikel een uitzondering bood bij een kleine diefstal, dikte de aanklager de eis tot de galg aan met citaten uit oude rechtsboeken van voor 1620. Dit had tot gevolg dat het vonnis voor de vagebonden niet goed uitpakte. De uitspraak op 30 april 1720 was de veroordeling tot de galg voor acht personen uit deze groep. De overige groepsleden werden gebrandmerkt, gegeseld en verbannen. Wegens haar leeftijd genoot een jong meisje uit de groep vrijstelling.[9]

Overzicht van de veroordeelden te Grubbenvorst, die tijdens de inbraak aanwezig waren te Wetten.

Naam	***Personalia veroordeelde te Grubbenvorst***	***Strafmaat***
Hendrik Janssen	*70 jaar, neus en oren afgesneden wegens deserteur uit het Franse leger.*	*Galg.*
Albert Brommaij	*20 jaar, zoon van Anna Maria Broumay-Dolfina.*	*Galg.*
Jan Fortuijn	*26 à 27 jaar, gebrandmerkt te Bommel omstreeks 1715.*	*Galg.*
Hendrik Janssen, Montalo	*20 jaar, alias Montalo.*	*Galg.*
Willem Janssen	*32 jaar, gebrandmerkt te Bommel omstreeks 1715.*	*Galg.*
Anna Catrijn Pomerensken	*Ongeveer 20 jaar, is half april 1720 te Wetten gegeseld.*	*Galg.*
Anna Maria Dolfina	*20 jaar, niet gegeseld te Wetten wegens recent kraambed.*	*Galg.*
Jenneken Doddel	*18 jaar, niet gegeseld te Wetten.*	*Galg.*
Catrijn Janssen	*Ongeveer 50 a 60 jaar, echtgenote van Hendrik (met afgesneden neus)*	*Brandmerken en geselen.*
Anna Maria Brommaij-Dolfina	*Moeder van Albert Broumay en dochter N.N. Brommaij.*	*Brandmerken en geselen.*
Marij Aquatina Janssen	*24 jaar, echtgenote van Hendrik Janssen alias Montalo.*	*Brandmerken en geselen.*
N.N. Brommaij	*10 à 12 jaar, dochter van Anna Maria Brommaij- Dolfina.*	*Vrijgesteld wegens leeftijd.*

De executie door de bestelde beul werd op 4 mei 1720 uitgevoerd. De executieplaats van Grubbenvorst lag aan de grens met Blerick en Maasbree. Of wegens het aantal van de tot de galg veroordeelden ook gebruik is gemaakt van de nabij gelegen galgen van deze dorpen is onbekend. Voor zijn werkzaamheden als uitvoeder van de executie bracht de beul het kapitale bedrag van 950 Hollandse guldens in rekening. Het aandeel voor Grubbenvorst bedroeg 48 gulden en 13 stuivers en 3 oord.[10]

vuijtt gaeve gedaen aen exten —
ordinere onkosten

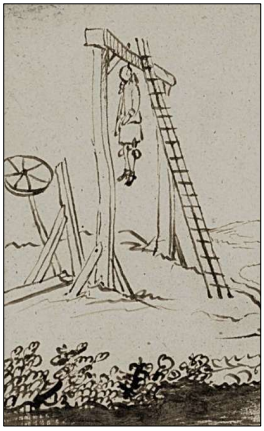
volgens quitte [illegible]num=92 betalt aen den
heere amptman schenck achttenvertigh —
guldens derthien stuivers drij oort hollandts
sijnde het contingent dat die van gribbenvorst
moesten contribueren in den quote van negen
hondert vijfftigh gulden hollandts voor de
Justitie soo op den 4 meij 1720 tot —
gribbenvorst geschiedt is te weten nicht
gestrafft worden met de korden ende drij
gegeisselt ende gebrandtmerckt dits — / 48 — 13 — 3

Afb. 1 Detail uit dorpsrekening betreffende de kosten van de executie: Vuijtt gaeve gedaen aen exten ordinere onkosten.- volgens quitantie numer 92 betalt aen den heere amptman Schenck achttenvertigh guldens derthien stuvers drij oort hollandts sijnde het contigent dat die van Gribbenvorst moesten contribueren in den quote van negen hondert vijftigh gulden hollandts voor de justitie soo op den 4 mei 1720 tot Gribbenvorst geschiedt is te weten acht gestrafft worden met de korden ende drij gegeisselt ende gebrandtmerckt.

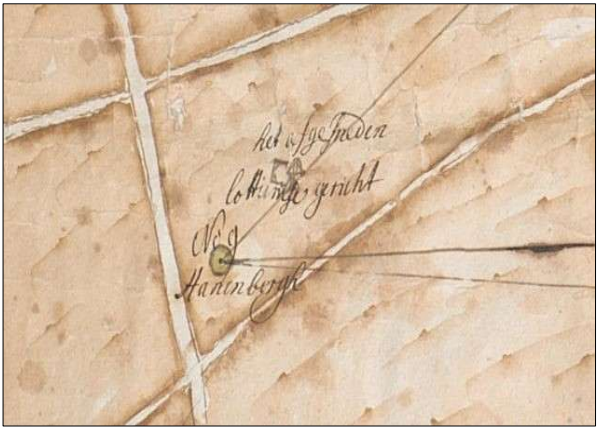
Het restant van het voorgeschoten bedrag door Grubbenvorst van de 950 Hollandse guldens werd volgens een verdeelsleutel ten laste gebracht van de overige dorpen in het Land van Kessel. Met de uitvoering en verrekening van deze bedragen was ambtman Schenck wonende te Sevenum belast.

Veroordeling in 1721 van Jan Ravensteijn en executie van 2 personen tot de galg te Lottum in 1741.

De executieplaats van Lottum diende niet alleen ter afschrikking maar er werden in de 18de eeuw actief vonnissen uitgevoerd en niet alleen veroordelingen tot de galg. Zoals die van Jan van Ravensteijn op 9 september 1721. De plaatselijke gerechtsbanken bestonden toen nog uit de zeven leden van de schepenbank. Het vonnis luidde dat Jan voor zijn gepleegde delicten op de justitieplaats aan de schandpaal vastgebonden moest worden. Vervolgens werd hij gegeseld met 5 roeden, waarbij hij met iedere roede 5 slagen toegediend kreeg. En hierna met een heet brandijzer gebrandmerkt op zijn rug en verbannen uit Lottum.

Afb. 2 Detail tekening ophanging aan de galg, door Gesina ter Borch, c. 1654 Rijksmuseum Amsterdam, nr. RP-T-1887-A-1260.

Afb. 3 Landesarchiv NRW Abteilung Rheinland, Duisburg, RW Karten 180.01.00 Broekhuizen, inv. nr. 2827, door Adam Blum (1749). Detail uit de kaart met "het afgesneden lottumse gericht" nabij de Hanenbergh. De verticale weg is de Meerlosebaan en de horizontale weg beneden is de weg van Broekhuizen naar Horst.

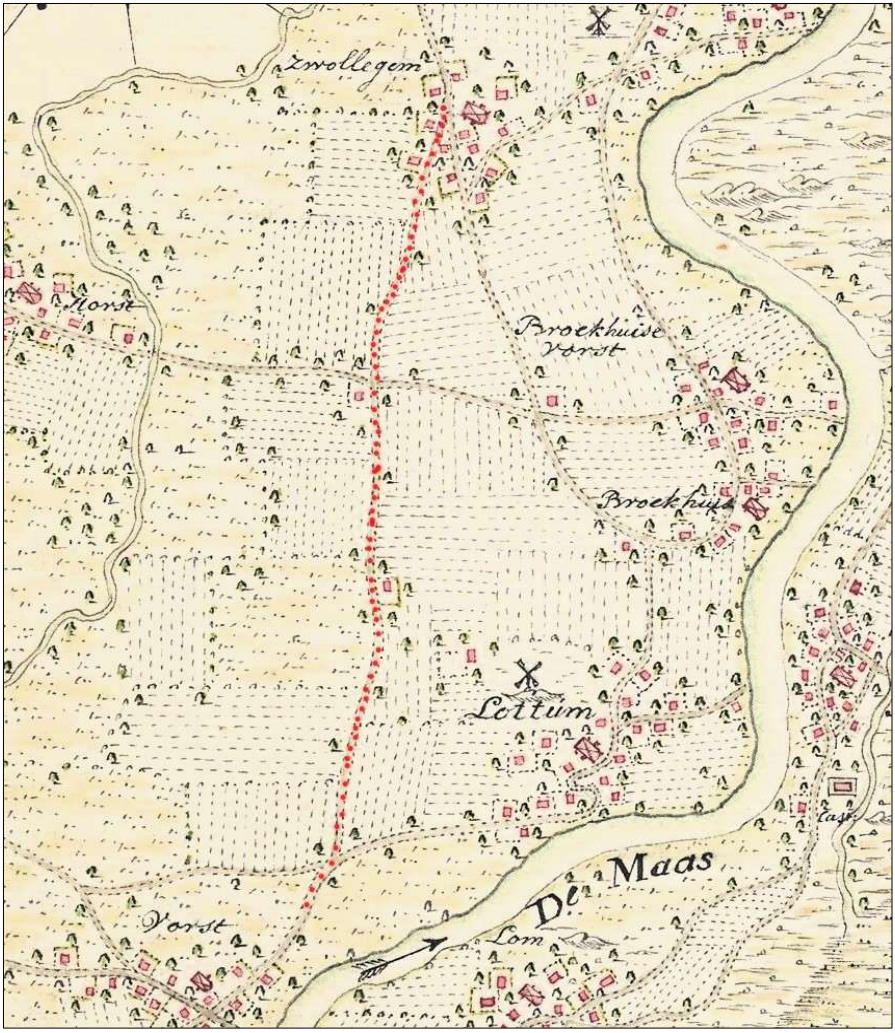
Hij kreeg de waarschuwing om aan de galg te eindigen bij terugkomst in het rechtsgebied van Lottum.[11] Ook de dorpsrekening van Broekhuizen uit 1721 bevestigt dat de overige dorpen in het land van Kessel weer meebetaalden aan deze executie van Jan van Ravensteijn. De vermelding bij de uitgaven: '*den 27 november betaelt onsen quote inde 50 gls. hollands voor de oncosten vant geeselen en brandt merckten tot Lottum geschiet ad 1 gulden, 1 stuver en 2 deut*'.[12]

De executieplaats van Lottum lag goed zichtbaar in de nabijheid van het Haenenbergje. Deze plaats werd beschreven bij een visitatie voor de vaststelling en bevestiging van de dorpsgrenzen door de schepenen van Horst en Swolgen op 7 september 1720. De visitatie bevat de volgende omschrijving betreffende de grens van Swolgen met Lottum: '*ontrint den vall vanden Bergh, waer op eenen leijgrave is gegraven loopende Horst waerts dicht neffens het Haenen berghsken alwaer Lottum van Swolgen scheijt'.* [13] Het ligt in een gebied bestaande uit zandduinen en is gelegen ten westen van het Schuitwater, met aan de westzijde de belangrijke verbindingsweg de Meerlosebaan. Deze oude heerbaan ofwel de grande route de Venlo-Nijmegen zoals op de Tranchotkaart nog te zien is liep van Blerick (Blariacum) naar Cuijk.[14] Zowel in de stuifzandgronden oostelijk van de Meerlosebaan in het gebied de Hanenberger kampen als ook in het gebied op de Tommen tussen Lottum en Grubbenvorst zijn in het verleden urnenvelden aangetroffen, gebruikt door de vroege bewoners van het hoger gelegen westelijk plateau.[15] Of bij het Hanenbergje ook al een galg stond in 1721 bij de executie van Jan van Ravenstein is onbekend. In ieder geval wel in 1735, want dan wordt naast de voornoemde schandpaal ook een galg genoemd. Over de plaats van oprichting ontstond een jarenlang conflict tussen Swolgen en Lottum. Swolgen vormde destijds samen met Broekhuizenvorst een rechtsgebied met één rechtbank. Volgens hen was de galg geplaatst 73 passen over een greppel die de grens markeerde tussen de beide dorpen. De bestreden galgenheuvel lag bij de Meerlosebaan, nabij het punt waar de grenzen van de vier heerlijkheden Horst, Broekhuizen, Broekhuizenvorst met Swolgen, en Lottum bijeenkwamen.

Stankoverlast en het bezwaarschrift van Swolgen.

In het jaar 1735 werd een bezwaarschrift ingediend bij de domeinenkamer te Geldern door de Swolgenaren. Hieruit blijkt dat niet alleen de plek van de Lottumse galg maar ook het gegeven dat na een executie de misdadiger ter afschrikking aan de galg bleef hangen een grote rol speelde.[16] De lijken bleven geruime tijd hangen en waren overgeleverd aan de natuurelementen. Dit tentoonstellen van het ontbindende lichaam was destijds het sluitstuk van de rechtspraak in deze periode. De aanblik en de stank van het ontbindende lijk moeten vreselijk zijn geweest voor voorbijgangers die van de Meerlosebaan gebruik maakten. Dit trof vooral de Swolgenaren die de

Meerlosebaan gebruikten als kortste route naar het Blerickse veer. Hier staken zij de Maas over om de Venlose markt te bezoeken. Voor hen was de omweg via de Maasdorpen langer en nutteloos omdat ze dan wéér in Houthuizen op de Meerlosebaan zouden uitkomen!
Het bezwaarschrift van Swolgen uit 1735 was de aanleiding voor een onderzoek door de domeinenkamer te Geldern. Onderzocht werd of de grens juist was en de opgestelde galg van Lottum in hun eigen jurisdictiegebied stond. Hiervoor werden getuigenverhoren van de beide partijen zowel inwoners van Swolgen als Lottum onder eed gevraagd wat volgens hun de dorpsgrens zou moeten zijn. De verklaringen werden door de domeinenkamer te Geldern bij het dossier over de grenskwestie gevoegd. [17] Maar een duidelijk vervolg en een definitieve oplossing bleven uit! Dat de galg na 1736 nog in gebruik was blijkt uit een vonnis van 16 september 1741. In dat jaar werd een groep van acht vagebonden voor het Lottumse gerecht gebracht. Deze groep bestond uit drie mannen en vijf vrouwen. De aanklacht bestond uit gepleegde inbraken te Kaldenkerken en te Bracht in het ambt Brüggen. Bij de inbraak te Kaldenkerken werden goederen gestolen uit een winkel. De buit van overige diefstallen bestond uit varkens- en rundvlees en een stuk textiel gestolen bij een marktkraam te Kaldenkerken. De inbraak in de winkel te Kaldenkerken was gepleegd door Joannes Janssen en Willem Snijders. Wel had het groepslid Pierre Brunell meegedeeld in de buit. De armenjager van het naburige Grubbenvorst die tot taak had om vagebonden te verjagen en indien mogelijk te arresteren had al eerder in het begin van het jaar op 26 april een onaangename confrontatie gehad met deze groep.
Hierbij had de vagebond Joannes Janssen de Grubbenvorster armenjager Hendrik Kappers met zijn dolk gestoken en zijn geweer afgenomen en ermee op hem geschoten.[18] Deze daad werd ook in de aanklacht tegen hem in het Lottumse gerecht meegenomen. Door nieuwe wetgeving was men verplicht om levensstraffen aan te melden bij het hoofdgerecht te Geldern. Het vonnis uit Lottum werd twee dagen later door het Hof te Geldern bekrachtigd. Voor deze groep van acht personen hield het vonnis in dat twee van hen Joannes Janssen en Willem Snijders "*met eenen strop om uwen hals en aen een ketting aen de galge sult worden opgehangen*".

Afb. 4 Universiteit bibliotheek Leiden, Caart figuratief van het terrein gelegen tusschen de rivieren den Rhijn, en de Maase, opgenomen door den heer van Bilgen Major Ingenieur in dienst van Pruissen 1769. COLLBN Port 117 N 157 uitgave 1769. Detail op dit figuratief kaartje met de in rode stippen gemerkt de Meerlosebaan, dit was voor de Swolgenaren de kortste route naar het Blericks veer.

Pierre Brunell die in de buit had meegedeeld kreeg te horen dat hij aan een paal van de galg vastgebonden zou worden en de beul hem met tien roeden moest geselen. Elke roede bestond uit vier slagen en hierna werd hij gebrandmerkt en verbannen. Een vrouw moest weliswaar toekijken bij de straf van de andere vrouwen, maar werd zelf vrijgesteld omdat ze vier maanden zwanger was.[19]

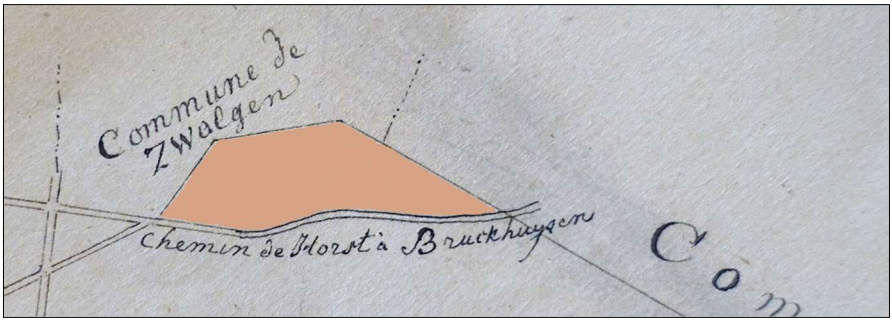
Overzicht van de veroordeelden te Lottum

Naam	***Personalia veroordeelden te Lottum***	***Strafmaat***
Johannes Janssen	*Armen jager Hendrik Kappers op 26 april 1741 gestoken en beschoten. Inbraak in de winkel van Mathijs Cuijpers te Kaldenkerken.*	*Galg.*
Willem Snijders	*Medepleger inbraak in de winkel van Mathijs Cuijpers te Kaldenkerken.*	*Galg.*
Pierre Brunell	*Aanwezig bij inbraak te Kaldenkerken, deelde mee in de buit.*	*10 roeden geselen ieder met 4 slagen en brandmerken.*
Engel Berckes	*Groepslid.*	*10 roeden geselen ieder met 4 slagen en brandmerken.*
Maria Schaevens	*Diefstal textiel uit marktkraam te Kaldenkerken.*	*10 roeden geselen ieder met 4 slagen en brandmerken.*
Marie Gertruijt Gastaens	*Groepslid.*	*10 roeden geselen ieder met 4 slagen en brandmerken.*
Petronella Bronsmans	*Groepslid.*	*10 roeden geselen ieder met 4 slagen en brandmerken.*
Petronel Janssen	*Groepslid.*	*Alleen verbanning wegens haar 4 maanden zwangerschap.*

Onbekend is of na deze executie in 1741 op deze plek nog meer veroordelingen tot de galg hebben plaatsgevonden. Wel volgde in 1743 wetgeving dat alleen nog voor zware diefstallen de galg als straf mocht worden toegepast. Het alternatief was veroordeling tot vestingwerk te Wesel. Voor vrouwen werd de straf van geseling omgezet in arbeid in het spinhuis te Wesel.[20] Ook de kwalificatie-eisen voor personen die deel uitmaakten van het gerecht werden aangescherpt. In dit verband werden in 1763 de Grubbenvorster schepenen Gerard Switten en Gijsbert Beerckens gesommeerd om hun examen als gerechtspersonen binnen twee dagen in Geldern te komen afleggen. Bij weigering betekende het ontslag uit de plaatselijke rechtbank.[21] Vanaf 1769 is een register bewaard gebleven in het archief van het Justizcollege te Geldern met vermelding van de uitslag van de examens voor kandidaten voor de ambten advocaat, scholtis, schepen of secretaris. Hierin zijn namen opgenomen van de afgekeurde en bekwamen gerechtspersonen.[22] Alleen na een positieve uitslag mochten ze hun functie in de plaatselijke rechtbank uitoefenen. Wel stond men nog toe dat na 1786 het dorpsbestuur uit zeven personen mocht bestaan, maar met de uitvoering van de justitie waren voortaan drie bekwame personen belast. Deze drie vormden samen met de scholtis en de secretaris het plaatselijk gerecht.[23] Nieuwe regelgeving en jurisprudentie voortkomende uit de politieke en filosofische verlichting in de loop van de tweede helft van de 18de eeuw zorgde langzaam voor humanisering van de rechtspraak en dit gedachtegoed droeg later zelfs bij tot de Franse Revolutie.

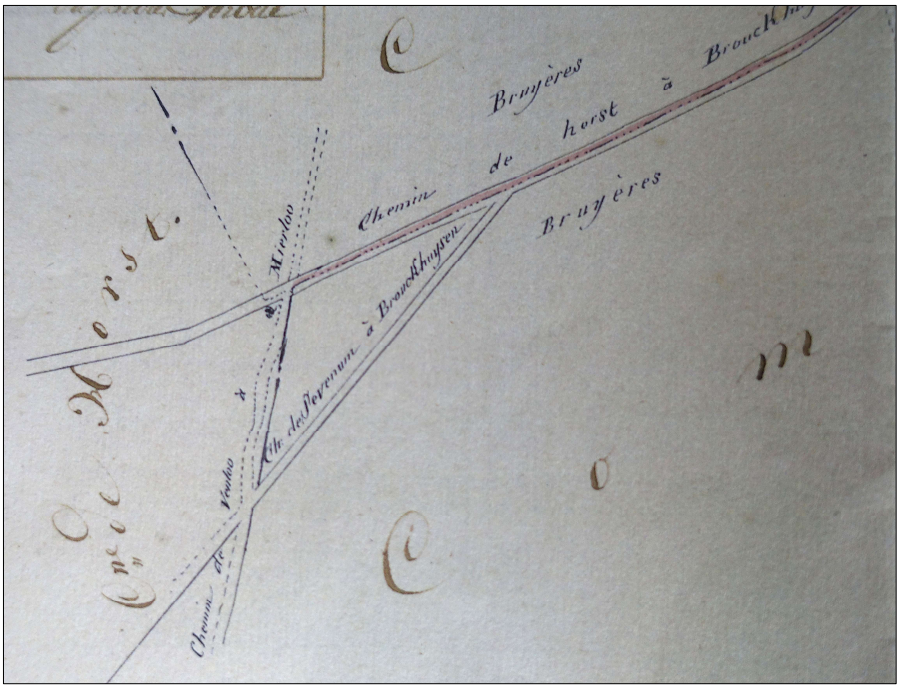
Gebruik van de Meerlosebaan in de 18de eeuw.

Dat de gang naar de Venlose markt door de Swolgenaren over de voor hen belangrijke Meerlosebaan niet altijd vlekkeloos verliep zien we in het wekelijks gepubliceerde Duisburgische Intelligentz-Zettel van 7 maart 1752. Het maakt melding van een brute roofoverval gepleegd door een groep van vijf à zes misdadigers en roept bestuurders op om dezen te arresteren. De overval was gepleegd op Zeger Aerts, zijn zoon Anton en hun dienstmaagd Elisabeth Peters uit Swolgen. Bij hun terugkeer van de markt te Venlo waar ze goede zaken hadden gedaan werden ze op de terugweg overvallen. De overval vond plaats op de Meerlosebaan tussen Broekhuizenvorst en het dorp Horst. Hierbij werd Zeger beroofd van ongeveer 100 Cleefse guldens en zijn zoon Anton van zijn zilveren snuifdoos en schoengespen. De dienstmaagd Elisabeth werd beroofd van haar zilveren oorijzer, een zilveren kruisje en 6 stuivers aan geld.[24] Na een periode van jaren van stilte rond het grensconflict zou men veronderstellen dat de strijd tussen Swolgen en Lottum inmiddels wel zou zijn bijgelegd. Maar we zien dit oude conflict uit 1735 over deze grens weer opnieuw oplaaien in 1819! In een proces-verbaal beschuldigde de gemeente Meerlo, waartoe Swolgen inmiddels was toegevoegd, een inwoner uit Lottum voor het afgraven in de heide nabij de Hanenberg om zodoende de grens te verduisteren. Linders, een boer uit Lottum werd beschuldigd dat hij aan de zijde van Swolgen illegaal meer dan drie hectare heide geëgaliseerd had om bos aan te planten.[25] Bovendien had hij hierbij de Hollestraat die diende als postweg vernield. Op 14 juni 1819 werd de landmeter Deselaar de opdracht gegeven om een figuratieve kaart te maken en deze te gebruiken om tot een oplossing te komen over het opnieuw ontstaan van het grensconflict.[26]

Afb. 5 GA-Horst a/d Maas, Bestand Gemeente Archief Grubbenvorst, inv. nr. 236. (Z.D.). Detail met de uitstulping (in kleur) van de grens boven de weg Broekhuizen richting Horst.

Op het kaartje (*afbeelding 5*) zien we het uitstulpend gebied boven de weg van Broekhuizen naar Horst dat behoorde tot de toenmalige gemeente Grubbenvorst en grensde aan Swolgen.[27] In de nieuwe situatie (*afbeelding 6*) na de schikking vormt de voornoemde weg de nieuwe grens.

Afb. 6 Kaartje met de nieuwe situatie.[28]

In het hier opvolgende jaar 1820 verzocht de gemeente Meerlo aan het provinciaal bestuur toestemming om 96 hectare in het gebied met de naam de Hanenberger kampen te mogen verkopen.[29] Van belang was natuurlijk dat de grenzen van de verkopingen duidelijk moesten zijn. De opbrengst van de verkoop was bestemd voor aflossing van de gemeenteschulden van Meerlo. Om tot overeenstemming te komen over de grens werd de heer Bloemarts, lid van de Provinciale Staten benoemd.[30]

Na onderhandelingen en vaststelling van de grens, waarbij het betwiste stuk grond werd toegevoegd bij de gemeenten Broekhuizen, kwam de definitieve oplossing over het grensconflict op 24 augustus 1821 tot stand.[31]
In de navolgende jaren is het gebied na verkaveling ontgonnen en nieuw bos aangeplant. Aan de grens noordwestzijde van de gemeente Grubbenvorst in het gebied de Hanenberger kampen, ten zuiden van de 18de-eeuwse executieplaats van Lottum, is in 2001 een kunstwerk geplaatst. Immers, op dit punt kwamen de grenzen van de oude gemeenten Horst, Grubbenvorst en Broekhuizen bijeen. Het monument aan de Meerlosebaan kreeg de naam “Verbondenheid”. Het kunstwerk is een ontwerp van Jos Hermans, geplaatst ter gelegenheid van de fusie op 1 januari 2001 van de voormalige gemeenten Horst, Broekhuizen en Grubbenvorst tot de nieuw gevormde gemeente Horst aan de Maas.

Afb. 8 Kunstwerk Verbondenheid. (auteur)

[1] GA- Venray, Schepenbank Venray (in bewerking) Plakkaat, Bevel inzake zigeuners en het oprichten van heidenpalen. (1728 december 17). HCL Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst, 01.035 inv. nr. 3440, scan 342, dorpsrekening Grubbenvorst 1729 folio 25, (post 107 en 108).

[2] HCL-Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst, 01.035 inv. nr. 3437, proces (1720 april 17).

[3] Idem, inv. nr. 3454, inventarislijst van de inhoud gestolen pakketten (1720 april 22).

[4] Idem, waardebepaling gestolen goed (1720 april 29).

[5] Idem, inv. nr. 3437, eerste dagvaarding (1720 april 17) scan 331-333.

[6] Idem, ondervraging (1720 april 19) scan 334-335.

[7] Idem, inv. nr. 3430 Verklaringen afgenomen onder tortuur (1720 april 27).

[8] Gelresche Landt ende Stadt rechten in 't Over Quartier van Ruremonde 1675, Arnhem, Johan Friderich Hagen, o.a. pag. 380-384, Pijnigen en scherpe examinatie en pag. 371 art.1 een dief moet met de dood gestraft worden.

[9] HCL-Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst 01.035 inv. nr. 3437, proces en vonnis. (1720 april 17-april 30) scan 318-345.

[10] Idem, inv. nr. 3445, dorpsrekening Grubbenvorst 1720 scan 167 en kwitantie scan 307, (1720 mei 17).

[11] HCL-Maastricht, Schepenbank Lottum, 01.039 inv. nr. 3724, losse bijlage bij meetboek. (1721 september 9).

[12] HCL-Maastricht, Schepenbank Broekhuizen 01.032, inv. nr. 113, dorpsrekening 1721, pag. 10.

[13] GA-Horst, Oud archief Horst, inv. nr. 311 (1720 september 7).

[14] Karten aufnahme der Rheinlande durch Tranchot und v. Muffling 1803-1820, kaart 26 Velden.

[15] HCL-Maastricht, Archief LGOG 17.10 inv. nr. 554, brief verwerving archeologische vondsten. (1933 september 2) Limburgse Koerier (1933 september 2) Volkskrant (1933 september 4).

[16] GA-Venray, object nr. 39, Schepenbank Swolgen-Broekhuizenvorst en Tienray, inv. nr. 2 (1735 juli 11).

[17] Landes Archiv NRW abteilung Rheinland, Duisburg, Landes Archiv Geldern, Justizhof AA0069 inv. nr. 728 scan 1-21 (1736 maart 3)

[18] HCL-Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst, 01.035 inv. nrs. resp. 3453 en 3444, uitgave aan salaris aan Hendrick Kappers resp. de jaren 1739 en 1741, dorpsrekeningen Grubbenvorst. (zijn jaarlijks salaris bedroeg negen pattacons).

[19] Landes Archiv NRW abteilung Rheinland Duisburg, Landes Archiv Geldern, Justizhof AA0069 inv. nr. 106 band III (1731-1745) scan 306-311) folio 308 en verso. (1741 september 16).

[20] HCL-Maastricht, Schepenbank Baarlo 01.029, Plakkaten verzameling, overbrengen van deserteurs, bedelaars en zigeuners naar spin- en werkhuizen te Wesel. (1717 maart 1).

[21] HCL-Maastricht, Schepenbank Grubbenvorst 01.035, inv. nr. 3416 (1763 november 25).

[22] Landes Archiv NRW abteilung Rheinland, Duisburg, Landes Archiv Geldern AA 0069 Justizhof, inv. nr. 24, Protocollen examineren advocaten, scholtissen, schepenen en secretarissen. (1769).

[23] F. en C. Bontamps, Koninglyke geprivilegieerd boekdrukkers en verkopers, te Gelder 1786. Reglement wegens de inrigting van het justitie-weezen by de ondergerichten in zyne koninglyke majesteits aandeel in het Hertogdom Gelder, de dato Berlyn den 21 juny 1786, pag. 4 art. 2.

[24] Stadsarchiv Duisburg, samlung wochentlich publicirenden "Duisburgische Adresse und Intelligentz Zetteln"band 14 (1752 januari 4-bis 1753 december 25) pagina 582 (1752 maart 7).

[25] GA-Horst a/d Maas, Bestand GA-Grubbenvorst inv. nr. 237 (1819 mei 20).

[26] GA-Veray, GA-Meerlo 04.01 inv. nr. 398 (1819 juni 14).

[27] Idem, detail kaart, inv. nr. 236 (Z.D.).

[28] Idem, detail kaart, inv. nr. 235, proces verbaal art.1

[29] Idem, inv. nr. 278 en 279 (resp. 1820 juni 22 en 1820 december 15).

[30] Idem, Bestand GA- Meerlo 04.01, inv. nr. 233 (1821 februari 1).

[31] Idem, inv. nr. 398, (1821 augustus 24).

BLOXX
media
DRUK EN PRINT - WEBDESIGN
RECLAME - ONTWERP
Americaanseweg 16, 5961GP Horst | 077 464 2165
www.bloxxmedia.nl